ҚАЗАҚСТАН МҰСЫЛМАНДАРЫ ДІНИ
БАСҚАРМАСЫ

ТАНЫМ ТҰҒЫРЫ

(«Тахауи ақидасына» түсініктемелер негізінде)

Алматы 2013

УДК 28
ББК 86.38
М 17

Қазақстан мұсылмандары Діни басқармасының сараптау комиссиясы мақұлдаған

Малғажыұлы Ержан қажы

М 17 Таным тұғыры - Алматы: «Ғибрат» баспа үйі, 2013 - 96 бет

ISBN 978-601-211-018-0

«Тахауи ақидасы» сүннет жолын ұстанған үмбеттің санасында тасқа басылғандай таңбаланған таным тұғырларын талдап, тұғырлап берген бірегей дүние. Қаншама ғасырлар өтсе де алға қарай ұласуынан жаңылмайтын ұстынды ұстанымдар қазіргі ұрпаққа алдыңғы толқыннан жеткен аманат. Пайғамбарлардан қалған өсиеттердің өзектері. Ендеше намаздың алдында тұратын иман парызының негіздерін нығырлап, мұсылманның ғұмырлық кредосын нақтылап беретін еңбектің игілігін исі мүміннің бәрі көрсе игі, сол арқылы ұмытылған құндылықтарын құнттап, ұлықтай білсе игі. Сонда ғана санада сарсыған талай сауалдардың, шайтанның шатастыруынан шыққан шүбә-шәктердің шешімі оп-оңай табылары хақ.

УДК 28
ББК 86.38

ISBN 978-601-211-018-0

© Қазақстан мұсылмандары Діни басқармасы, 2013

КІРІСПЕ

[illegible]

Аса мейірімді, Мейірбан Алланың атымен. Күллі мадақ әлемдердің Раббысы Аллаға тән! Алланың салауаты мен сәлемі елші-пайғамбарлардың ең ардақтысы, күллі жаратылыстың мырзасы, Алланың құлы әрі елшісі, сенімді жолбасшы Мұхаммедке, оның әулетіне, сахабаларына және солардың ізіне Қиямет күніне дейін көркем түрде ергендерге болғай!

Қазақ халқының ғасырлар бойы ұстанып келе жатқан діні – Ислам, шариғаттағы амал мазһабы – ұлы имам Әбу Ханифаның мазһабы. Ал діни дүниетанымдық ұстанымы Исламның негізгі қайнар бұлақтары – Құран мен Пайғамбардың (с.а.с) Сүннетіне негізделген Сүннет және жамағат жұрты, оның ішінде Әбу Мансұр әл-Матуридидің мектебі болып табылады. Жалпы мұсылман үмбетінің басым көпшілігін құрайтын Сүннет және жамағат жұрты ақида мәселелерінде екі мазһабтың, Матуриди және әл-Ашғари мазһабтарының бірі тұтынады бірін ұстанады. Оның ішінде төл мазһабымыз Әбу Ханифа мазһабының ізбасарлары Матуридидің танымдық мектебіне қарайтын болса, қалған үш

фиқһ мазһабтары ақидалық мәселелерде Ашғари мазһабына жүгінеді. Атақты ғұлама имам әс-Субуки өзінің «Муъид ән-ниъам уа мубид ән-ниқам» кітабында былай дейді: *«Осы аталған ханафи*, шафиғи, мәлики, ханбали мазһабтары, әлхамдулилләһ, ақида мәселелерінде барлығы Сүннет және жамағат жұртының пікірін ұстанады, *Сүннет шейхы Әбул*-Хасан *Ашғаридің жолымен жүреді»*. Бұл жерде имам әс-Субуки Ашғаридің танымдық мазһабы мен Матуридидің танымдық мазһабында айтарлықтай айырма жоқтығын меңзеп тұр.

Әбу Ханифа мазһабын іс-амал, шариғат мәселелерінде басшылыққа алған қалың бұқара, оның ішінде түркі халықтары ақидалық мәселелерде Матуриди мазһабын танымдық тұғыр, діни доктрина етіп ұстанды. Солардың арасында қазақ халқының да ұлттық бет-бейнесі, ділі мен тілі осы идеологиялық мектептің негізінде қалыптасты. Оған айғақ боларлық айшықты дәлелдер жетіп-артылады. Мысалы, ұлы ойшыл Абайдың шығармаларында осы танымдық ұстанымның іздері сайрап жатыр. Шәкәрім мен Мәшһүр Жүсіптің, Ыбырай Алтынсариннің еңбектерінде де солай.

Ендеше біз, кейінгі ұрпақ, сан ғасырлардан бері санамызға сіңісті болып, ұлттық болмысымызбен біте қайнасып, діліміздің ажырамас арқауына айналған осы таптаурын танымдық тұғырымыздан айнымауымыз қажет. Тосыннан келген килікпе, кірме ойлардан абай болғанымыз жөн. Өйткені біз өзімізге тән діни дәстүріміз бен ұлттық салт-санамыз бар толыққанды ұлтпыз. Ал сол сенімге селкеу түсіруге тырысатын сырттан таңылған теріс түсініктер мен

іріткі идеологиялар халқымыздың санасын улап, ұлттық болмысымыздан біржола айыруды көздейді.

Қолыңыздағы «Тахауи ақидасы» кітабы әһлус-сүнна уал-жамаға жұртының, яғни мұсылман үмбетінің басым көпшілігін құрайтын Ашғари және Матуриди танымдық мазһабтарын ұстанатын қалың бұқараның танымдық тұғырларын қысқаша түрде тұжырымдап берген еңбек. Һәм осы еңбек арқылы әмбе қазақ елі де ата-бабадан мирас болып келе жатқан ұлттық ділінің негізі болып табылатын танымдық қазықтарымен қайта қауышады деген сенімдеміз.

Автордан

ТАХАУИ ТУРАЛЫ

Имам Ахмет ибн Мұхаммед ибн Сәлама Әбу Жағыфар ат-Тахауи әл-Азди әл-Ханафи әл-Мисри атағы шартарапқа жайылған мәшһүр ғұлама. Дереккөздерге жүгінсек, мұсылман жыл санауының 230-шы жылдары, христиан жыл санауымен 850-ші жылдары дүниеге келген. Туған жері Мысыр елінің Таха деген елдімекені. Осыған орай ат-Тахауи деген қатыстық есімге ие болған. Һәм Мысырда һижри 321 жылы, миләди 933 жылы дүниеден өткен.

Ол білімді зиялы қауымның ортасынан шыққан. Сүт анасы өз заманындағы мәшһүр хадисшілердің бірі Әбу Мұса әл-Мысридің жұбайы. Ал Әбу Мұса хадис ілімінің имамдары Әбу Дәуіт пен ан-Нәсәидің шәкірті болып келеді. Тахауидің анасы да имам Шафиғиден білім алған ғалым кісі. Ал анасының бауыры, яғни нағашысы Әбу Ибраһим әл-Музәни шариғат білгірі, имам Шафиғидің үздік шәкірттерінің бірі еді.

Осындай оқымысты ортада дүниеге келген Тахауи да жастайынан білім нәрімен сусындап, аса алғырлығымен көзге түсті, ғылымның түрлі салаларына түрен салды.

Бала кезінен Құранды жаттап, жақындарынан дәріс алды. Әсіресе, фиқһ, хадис ілімдеріне терең бойлап, өсе келе өз заманының ғұламасына айналды. Әбу Исхақ Ширази имам Тахауидің Мысырдағы ханафи мазһабының жетекші имамы болғандығын жазады.

Өскен ортасына қарай шафиғи мазһабын ұстанған имам Тахауи нағашы ағасы әрі ұстазы әл-Музәниден дәріс алды. Шәкіртінің Әбу Ханифаның еңбектеріне көбірек үңілетінін көрген ұстазы: «Уаллаһи, сенен

ештеңе шықпас», – дейді. Осыны көңіліне алған Тахауи ханафи мазһабына біржола ден қойып, Мысырдағы осы мазһабтың ғалымы Ахмет ибн Әбу Имраннан дәріс тыңдайды. Уақыт өте келе ханафи мазһабының бетке ұстар тұлғасына айналған Тахауи: «Алла наға-шымды рахым еткей! Егер қазір тірі болғанда айтқан сөзін қайтып алар ма еді?» – деген екен.

Тахауи фиқһ, хадис, ақида тақырыптарында талай шығармалар жазған. Ол еңбектерінде бұрынғыны жаңартып, түйінді мәселелерді тарқатып берді. Мәшһүр ғұламаның негізгі кітаптары мыналар:

1. Шарх Маъани әл-Әсәр
2. Мушкил әл-Әсәр
3. Ахкамул-Қуран
4. Ихтиләфул-Уләмә
5. Ән-Нәуәдир әл-Фиқһия
6. Китаб аш-Шурут әл-Кәбир
7. Аш-Шурут әл-Аусат
8. Шарх әл-Жәмиъ ас-Сағир
9. Шарх әл-Жәми әл-Кәбир
10. Әл-Мухтасар
11. Манақиб Әби Ханифа
12. Тарих әл-Кәбир
13. Ар-Радд алә Китабил-Мудаллисин
14. Хукм аради Мәккә

«ТАХАУИ АҚИДАСЫ» КІТАБЫ ТУРАЛЫ

Имам Тахауи Әбу Ханифадан кейін өмір сүрген. Ол хадис ілімінің алты имамымен және Сүннет және жамағат жұртының жетекші имамы имам Матуридимен бір заманда ғұмыр кешкен. Ол Әбу Ханифа мазһабының діни-танымдық доктринасы болып табылатын осы Матуриди мазһабының іргетасын бірге қаласқан десе де болады. Өйткені Тахауи өз еңбегінің басында ескерткендей, бұл ақидалық қағидалар жиынтығы Әбу Ханифа мен оның шәкірттерінің діни-танымдық тұғырнамасы болып табылады. Соның негізінде жазылған еңбек. Ал имам Матуриди болса, осы имани ұстанымдардың негізінде Әбу Ханифа мазһабының біртұтас танымдық доктринасын толыққанды түзіп шыққан.

Имам Тахауидің бұл кітабының алғашқы атауы «Бәйән әһлис-сунна уал-жамаға», яғни «Сүннет және жамағат жұртының анықтамасы» болатын. Уақыт өте келе жалпақ жұртқа «Тахауи ақидасы» деген қысқаша атпен танылды. Сүннет жолын ұстанған үмбеттің діни-танымдық қағидаларын шегендеп берген шағын еңбекке талай ғалым-ғұламалар шарх-түсініктемелер жазған. Ол түсініктемелерге де қосымша түсіндірмелер жасалған. Алайда сол еңбектердің барлығы бірдей сүннет жұртына тиесілі Ашғари және Матуриди мазһабтарына сай жазылмаған. Кейбір адасушы ағымдар өздерінің дүдәмал ой-пікірлерін негіздеу үшін Тахауидің сөздерін бұрмалап түсіндірмелер жазған. Сондықтан Тахауи ақидасының түсіндірмелеріне қол созбастан бұрын оның қай бағытта жазылғандығын анықтап

алу қажет. Бұл еңбектің Матуриди ақидасына сай жасалған түсіндірмелерінің негізгілері төмендегідей:

1. «Шарх ақида ат-Тахауия» кітабы, авторы: Исмаил ибн Ибраһим әш-Шәйбани (һижри 629 ж. қайтыс болған) Ахмет Фарид әл-Мазидидің тахқиқымен.

2. «Шарх әл-ақида әл-имам ат-Тахауи» кітабы, авторы: Әбу Хафс Сиражуддин әл-Ғазнауи әл-Һинди (һижри 773 ж. қайтыс болған) Хазим әл-Кәйләнидің және профессор Абдулқадыр Нассардың тахқиқымен.

3. «Шарх ақида әһл әс-Сунна уәл-жамаға» кітабы, авторы: Әкмәлуддин әл-Бабарти (һижри 786 ж. қайтыс болған).

Бұл кітаптардан басқа қазіргі заманғы ғалымдар жазған түсіндірмелері де бар.

«ТАХАУИ АҚИДАСЫНЫҢ» МӘТІНІ МЕН ТҮСІНДІРМЕЛЕРІ

ãØĘ :!ã ¢Þø ÛÀÇÔłĉ ÐŞÌÛÜÜõã áãØźõã ÀÁĤDZ źĉÜ ÿŸèĢã ĞĐźg ĞńŸĦõã ÓÌę ČÁĤg Ùĉ :Ğłĉõã ÕÁŢÕź ĀĘłØń ŕĞ ÛĞźÌłDźõãş ĞłĘõã ÕĘÜ ĝĀĘÕź ĵÀĢę ÀÕĉ Ùĉş ÛÐźÔÇĢĵã ĻĘĘãÀĢÜ ĉę ãźÕĤń Ź ĕźł Ùĉş ÛÿźÓõã ĶĉÌź ĉę ĵÌłĤõã ĵşĀÕĢńń Ìńş ÛĞĤłDźÜ ĻŢŢźź Ĝ! ã ĵãźŕŕź ÛÿÕÌĢĘÎõã ĉÊĤõã ĉę ĀłĤńĢ Ĝ! ã Āĝźź ĞłĉÁĤõã ãź ĉĉ ĵźłĀĀńş ÛĉÁĢõã ôźĕĕ ĉĢ

:Ĝ! ã ĘĘźĉĉ ĉÁĀÕĢńĢ Ĝ! ã ĀĘĝźĕ Ùĉ ôźõĢ

Исламның айқын айғағы, ұлы ғұлама Әбу Жағфар әл-Уаррақ ат-Тахауи, Алла рахым еткей, Мысыр шаһарында былай деді:

«Бұл – міллеттің фақиһ-ғұламалары Әбу Ханифа ан-Нуғман ибн Сәбит әл-Куфий, Әбу Юсуф Яғқуб ибн Ибраһим әл-Ансарий және Әбу Абдулла Мұхаммед ибн әл-Хасан әш-Шәйбанилардың, Алла олардың барлығына разы болғай, ұстанған мазһабы, дін негіздері мен әлемдердің Раббысына қатысты сенім принциптерінің аясындағы Сүннет және жамағат жұртының ақидасының баяны.

Біз Алланың таухид-бірлігі жайлы мынадай ақида-сенімде екендігімізді білдіреміз:

ĝõ ÕÁÀĵ ĝr ĄĞãş Ĝ! ã ĵÛ 1Č

1. Алла – жалғыз және Оның ешбір серігі жоқ.

Түсіндірмесі:
«Таухид» деген сөз «бір болу», «жалғыз болу» деген мағынаны білдіреді. Мұсылмандық таным бойынша «таухид» термині құлшылық етуге жалғыз Алла Тағаланың лайықты екендігін әрі Оның ешбір серігі жоқ екендігін білдіреді. Ешбір жаратылыс Онымен теңдес бола алмайды, ісіне араласа алмайды, құдіреткүшіне, сипаттарына ортақтаса алмайды.

Таухид – діннің негізі, пайғамбарлар миссиясының ең басты мақсаты:

**ﻗﻞ ﻟﻢ ﻧﺮﺳﻞ ﻣﻦ ﻗﺒﻠﻚ ﻣﻦ ﺭﺳﻮﻝ ﴿﴿﴿

Алла Тағала былай дейді: «**Ақиқатында, Алла Өзіне серік қосқанды кешірмейді. Ал одан** [серік қосудан] **басқаны қалағанына кешіреді. Кім Аллаға серік қосса, ол зор күнә жасайды»** (Ниса, 48, 116).

[illegible]

Алланың елшісі (с.а.с.) былай дейді: «Ақиқатында, Алла «Алладан басқа құдай жоқ» деп Алланың разылығы үшін (шын ықыласпен) айтқан жанды тозаққа харам етті». Бұхари мен Мүслім риуаят еткен.

[illegible]

2. Оған ұқсайтын ештеңе жоқ.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Алла Тағалаға ештеңе ұқсамайды. Оның сипаттары жаратқан нәрселеріне ұқсамайды. Оған жаратылыстық сипаттарды таңу күпірлікпен тең.

[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Көктер мен жердің Жаратушысы! Ол сендерге өздеріңнен жұбайлар жасады әрі түліктерден де жұптар жасады. Сол** (жұптастық) **арқылы сендерді таратады** (көбейтеді)**.**

Оған (Аллаға) **ұқсас ештеңе жоқ! Әрі Ол – Естуші һәм Көруші!»** (Шура, 11).

ﮊ ﮋ ﮌ ﮍ ﮎ ﮏ ﮐ ﮑ ﮒ ﮓ ﮔ ﮕ ﮖ ﮗ ﮘ ﮙ ﮚ ﮛ ﮜ ﮝ ﮞ ﮟ ﮠ ﮡ ﮢ ﮣ ﮤ ﮥ ﮦ ﮧ ﮨ ﮩ ﮪ ﮫ ﮬ ﮭ ﮮ ﮯ ﮰ ﮱ ﯓ ﯔ ﯕ ﯖ ﯗ ﯘ ﯙ ﯚ ﯛ ﯜ ﯝ ﯞ ﯟ ﯠ ﯡ ﯢ ﯣ ﯤ ﯥ ﯦ ﯧ ﯨ ﯩ ﯪ ﯫ ﯬ ﯭ ﯮ ﯯ ﯰ ﯱ ﯲ ﯳ ﴿١٧﴾

3. Оны ештеңе де осалдата алмайды.

Түсіндірмесі:
Ешбір мақұлық, яғни жаратылыс Алла Тағалаға ықпал ете алмайды, Оның күш-құдіретіне, билігіне еш әсер ете алмайды.

ﮊ ﮋ ﮌ ﮍ ﮎ ﮏ ﮐ ﮑ ﮒ ﮓ ﮔ ﮕ ﮖ ﮗ ﮘ ﮙ ﮚ ﮛ ﮜ ﮝ ﮞ ﮟ ﮠ ﮡ ﮢ ﮣ ﮤ ﮥ ﮦ ﮧ ﮨ ﮩ ﮪ ﮫ ﮬ ﮭ ﮮ ﮯ ﮰ ﮱ ﯓ ﯔ ﯕ ﯖ ﯗ ﯘ ﯙ ﯚ ﯛ ﯜ ﯝ ﯞ ﯟ ﯠ ﯡ ﯢ ﯣ ﯤ ﯥ ﯦ ﯧ ﯨ ﯩ ﯪ ﯫ ﯬ ﯭ ﯮ ﯯ ﯰ ﯱ ﯲ ﯳ ﴿٤٤﴾

Алла Тағала былай дейді: «**Алланы көктер мен жердегі ештеңе де осалдатпақ емес. Расында Ол – Білуші һәм Құдіретті!»** (Фатыр, 44).

ﮊ ﮋ ﮌ ﮍ ﮎ ﮏ ﮐ ﮑ ﮒ ﮓ ﮔ ﮕ ﮖ ﮗ ﮘ ﮙ ﮚ ﮛ ﮜ ﮝ ﮞ ﮟ ﮠ ﮡ ﮢ ﮣ ﮤ ﮥ ﮦ ﮧ ﮨ ﮩ ﮪ ﮫ ﮬ ﮭ ﮮ ﮯ ﮰ ﮱ ﯓ ﯔ ﯕ ﯖ ﯗ ﯘ ﯙ ﯚ ﯛ ﯜ ﯝ ﯞ ﯟ ﯠ ﯡ ﯢ ﯣ ﯤ ﯥ ﯦ ﯧ ﯨ ﯩ ﯪ ﯫ ﯬ ﯭ ﯮ ﯯ ﯰ ﯱ ﯲ ﯳ ﴿١٦٣﴾

4. Одан басқа тәңір жоқ.

Түсіндірмесі:

ﮊ ﮋ ﮌ ﮍ ﮎ ﮏ ﮐ ﮑ ﮒ ﮓ ﮔ ﮕ ﮖ ﮗ ﮘ ﮙ ﮚ ﮛ ﮜ ﮝ ﮞ ﮟ ﮠ ﮡ ﮢ ﮣ ﮤ ﮥ ﮦ ﮧ ﮨ ﮩ ﮪ ﮫ ﮬ ﮭ ﮮ ﮯ ﮰ ﮱ ﯓ ﯔ ﯕ ﯖ ﯗ ﯘ ﯙ ﯚ ﯛ ﯜ ﯝ ﯞ ﯟ ﯠ ﯡ ﯢ ﯣ ﯤ ﯥ ﯦ ﯧ ﯨ ﯩ ﯪ ﯫ ﯬ ﯭ ﯮ ﯯ ﯰ ﯱ ﯲ ﯳ ﴿١٦٣﴾

Алла Тағала былай дейді: «**Құдайларың – Жалғыз Құдай, Одан басқа құдай жоқ, Аса мейірімді һәм Мейірбан»** (Бақара, 163).

Алла Тағаладан басқа құдай жоқ, Одан өзге табынуға, сиынуға, жалбарынуға, құлшылық қылуға лайықты ештеңе де жоқ. Барлық пайғамбарлардың насихатының негізі осы.

[illegible] 1Ð

5. Ол – бастаусыз қадым, соңсыз мәңгі дәйім сипатты.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Қадым басталуы жоқ мәңгілік деген сипатты білдіреді. Алла Тағаланың бар болуының бастауы да жоқ, аяқталуы да жоқ. Ол – мәңгілік, бар болуы ешбір себепке, салдарға тәуелді емес. Ал жаратылыстар олай емес.

[illegible] :[illegible] 1[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Ол** [Алла] **– Әуелгі әрі Ақырғы, Жоғарғы әрі Жақын hәм Ол барлық нәрсені біледі**» (Хадид, 3).

[illegible] 1đ

6. Ол жоғалмайды әрі жойылмайды.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Алла Тағала мақұлықтар сияқты шектеулі емес. Өлу, жойылу сияқты пәнилік құбылыстар Оған тән емес. Бар болуының бастауы да, соңы да жоқ.

ôÝÐźöä şź Õôţø ţÐŹş ŻÕţşş * ĵÄţ ÄŹţÉÝß ϕţ Õõ‖ :ŻöÄĦĶ ćˆä öÄţ
ǀÿäÄõqäş

Алла Тағала былай дейді: «**Ондағының** [жердегінің] **барлығы жойылады да, ұлылық пен жомарттық Иесі Раббыңның дидары** [Өзі] **қалады**» (Рахман, 26, 27).

ÉÅÄ Äţ ŻÛ ĵźÖţ ŻşĒ

7. Оның қалағаны ғана орындалады.

Түсіндірмесі:
Жаратушының қалауы жаратылыстың қалауынан жоғары. Әуел баста олардың барлығын Өзі қалауынан жоқтан бар еткен.

ǀğÄÎţ Äţ ÕţÄţ ćˆä Õôøõ‖ :ŻöÄĦĶ ćˆä öÄţ

Алла Тағала былай дейді: «**Осылайша Алла қалағанын жасайды**» (Әл Имран, 40).
Демек, жақсылық та, жамандық та Алланың қалауынсыз жүзеге аспайды.

ÿÄŹţĞä ţÕøÉĶ Ğş ÛÿÄţşĞä ţ8ţĶ Ğ

8. Оған қиял да жете алмайды, пайымдар да ілесе алмайды.

Түсіндірмесі:
Алла Тағаланың шынайы болмысын Өзінен өзге ешкім білмейді. Оған қиялмен, болжаумен немесе ақыл-ой,

түсінік-пайыммен, тұспалмен жету мүмкін емес. Жаратқан Иені қиялмен, оймен елестету, бейнелеу дұрыс емес. Хақ Тағала ондай емес. Біз Алла Тағаланы сипаттары арқылы ғана тани аламыз.

[illegible] : [illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Ол** [Алла] **олардан бұрынғыларды да, кейінгілерді де біледі, ал олар Оны білімдерімен қамти алмайды**» (Taha, 110).

[illegible]

9. Оған жаратылғандар ұқсамайды.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Алла Тағалаға жаратқан нәрселері ұқсамайды. Оны жаратылысқа, адамға ұқсату – күпірлік.

[illegible] : [illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Оған** (Аллаға) **ұқсас ештеңе жоқ! Әрі Ол – Естуші һәм Көруші!**» (Шура, 11).

[illegible]

10. Еш өлмейтін Мәңгі Тірі, ұйықтамайтын әл-Қайюм – Меңгеруші.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Алла Тағала Мәңгі Тірі, тірілігі жаратылыстағыдай

басталуы мен аяқталуы бар құбылыс емес. Күллі жаратылыстың, ғаламның ісін меңгереді. Қалғу, ұйықтау сипаты Оған мүлде жат.

| ğzţú r BØõä ţŭĥõä ɔĭz Ōõzţş || :ɔõĂĭĞĭ ĉ! ä õĂĭę

Алла Тағала былай дейді: «**Ешқашан өлмейтін Тіріге** [Аллаға] **тәуекел ет!**» (Фұрқан, 58).

| ţzţõ rş ĉĂĕ ĉØnĉĭ r ţzţõõä ţŭĥõä zţ rŭ ĉõõ r ĉ! ä || :ɔõĂĭĞĭ ĉ! ä õĂĭę

Алла Тағала былай дейді: «**Алла, Одан басқа құдай жоқ, Мәңгі Тірі һәм Меңгеруші. Ол қалғымайды, ұйықтамайды**» (Бақара, 255).

ĕõúą ŸĉĕĕĂĭõ ÛĕDZĂĭg ŸĉĕĕĂĭn 1ČČ

11. Мұқтажданбай Жаратушы, азықсыз Ризықтандырушы.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Раббы Тағала жаратылыстарына зәру емес, оларды жаратқанда мұқтаж болып жаратқан жоқ.

| ĉkţõĂĭĞõä ĉõz ţŭĥą ĉ! ä ţõţę || :ɔõĂĭĞĭ ĉ! ä õĂĭę

Жаратқан Ие былай дейді: «**Ақиқатында, Алла әлемдерге мұқтаж емес**» (Әл Имран, 97).
Оларды Өзіне құлшылық етулері үшін ғана жаратқан.

[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Жындар мен адамзатты Өзіме құлшылық етулері үшін ғана жараттым**» (Зәрият, 56).
Сонымен бірге, жаратылыстардың ырзық-несібелерін ешбір қиындықсыз, себепсіз береді.

[illegible]

12. Еш қорықпай Өлтіруші, машақатсыз Тірілтуші.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Хақ Тағала құдірет-қалауымен тіршілік атаулын өлтіреді әрі оларды Қиямет күні қайта тірілтеді. Ол үшін ешкімнен қорықпайды. Бұл істер Ол үшін оңай. Өйткені, Ол барлық істің Жаратушысы, өлімнің де, өмірдің де Жаратушысы.

[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Ол** [Алла] **қайсыларының іс-амалы көркем болатындығын сынау үшін өлім мен өмірді жаратты. Ол – Үстем әрі Кешірімді**» (Мүлік, 2).

[illegible]

13 Ол Өзіндік сипаттарымен жаратылысын жаратудан бұрын қадым (мәңгі). Олардың болуы Оның сипатына ештеңе де қоспады. Өз сипаттарымен әзәли (бастаусыз) болуымен бірге әбәди (одан әрі мәңгілік).

Алла Тағала былай дейді: «**Әрі жаратылысты** (жоқтан бар етіп жаратып) **бастап, сосын оны қайтаратын да – Ол** (Алла). **Һәм олай ету Ол үшін аса оңай. Көктер мен жердегі ең биік мысал** (сипаттар) **Оған тән. Және Ол Құдіретті Һәм Дана**» (Рум, 27).

.Ал Ол Өзінің сипаттарымен әзәли (бастаусыз) болуымен бірге әбәди (одан әрі мәңгілік) болады. 13

13. Ол Өзіндік сипаттарымен жаратылысын жаратудан бұрын қадым (мәңгі). Олардың болуы Оның сипатына ештеңе де қоспады. Өз сипаттарымен әзәли (бастаусыз) болуымен бірге әбәди (одан әрі мәңгілік).

Түсіндірмесі:
Алла Тағаланың Өзіндік сипаттары ешбір нәрсеге тәуелді емес. Оған ешнәрсе әсер ете алмайды. Сипаттары күллі жаратылыстан бұрын бар болған. Ғаламды жаратқан соң Ол жаңа сипаттар алған жоқ. Сипаттары Өзімен бірге басталуы жоқ мәңгілік, аяқталуы жоқ мәңгі-бақилық қасиетте.

Ол «әл-Халиқ», яғни Жаратушы есіміне жаратылысты жаратқаннан соң ие болған емес Һәм және Ол Жаратушы. 14

14. Ол «әл-Халиқ», яғни Жаратушы есіміне жаратылысты жаратқаннан соң ие болған емес Һәм және

«әл-Бәрий», жоқтан бар етіп Жаратушы есіміне де «бәрийяны», яғни жаратылысты бар қылған соң ие болған емес.

Түсіндірмесі:
Алла Тағала Жаратушылық сипатты жаратылысты жаратып барып алған жоқ, керісінше, сол сипаттар Онымен бірге мәңгілік.

[illegible]

15. Оның Раббылық, яғни Егелік сипаты егелігінен бұрын бар еді. Жаратушы сипаты да жаратылыстан бұрын болған.

Түсіндірмесі:
Алла Тағала иелігін жаратпай тұрып та Ие, Раббы болған. Мақлұқаттарын жаратпай тұрып та Жаратушы болған.

[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Ол** *Алла* **– Жаратушы, жоқтан бар Жасаушы, Бейнелеуші. Көркем есімдер Оған тән. Көктегілер мен жердегілер Оған тәсбих айтады әрі Ол – Үстем һәм Дана**» (Хашр, 24).

[illegible]

Имран ибн Хусайннан (р.а.) жеткен риуаятта Йеменнен келген бір адамдар Пайғамбарға (с.а.с.) келіп: «Сізден осы іс туралы сұрағалы келдік», – дейді. Сонда Пайғамбар (с.а.с.): *«Алла болды, Одан басқа ештеңе де болған жоқ. Аршысы судың үстінде болатын. Ләухул-Махфузға барлық нәрсені жазды. Сосын көктер мен жерді жаратты»,* – дейді. Бұхари риуаят еткен.

16. Алла Тағала жаратылыстарға өмір бергеннен соң «Өлілерді тірілтуші» деген есімге ие болғандай, оларды тірілтпестен алдын да бұл есімге лайық еді. Осылайша жаратылыстарды жаратудан бұрын да Ол «Халиқ» (Жаратушы) есіміне ие болған.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Өлілерді қайта тірілтуші Алла Тағала оларды тірілту сипатына бұрыннан ие болғаны сияқты Жаратушы есіміне де оларды бар қылудан бұрын ие.

[illegible] (ČČ:Ɂǫʒ[illegible]).

17. Өйткені Оның құдіреті барлық нәрсеге жетеді, барлық нәрсе Оған мұқтаж һәм Ол үшін барлық іс жеңіл. Ол еш нәрсеге мұқтаж емес. «Оған ұқсайтын ештеңе жоқ һәм Ол – Естуші, Көруші» (Шура, 11-аят).

Түсіндірмесі:
Алла Тағаланың құдіретінен тыс нәрсе жоқ. Күллі жаратылыс Оған мұқтаж. Жарату, өлтіру, тірілту, ризық беру сияқты істер Ол үшін оңай. Өзі ешбір мақұлыққа мұқтаж емес.

[illegible] ıČē

18. Жаратқанын білімімен жаратты.

Түсіндірмесі:
Хақ Тағала бүкіл жаратылысты алдын ала білуімен жаратқан. Олардың саны, түр-түсі, қасиетін, қарым-қабілетін – барлығын білген.

[illegible] :Ɂ[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Әлде** (барлығын) **жаратқан** (Алла) (жария мен құпияны) **білмей ме? Ол –** (көреген) **Жұмсақ һәм Хабардар**» (Мүлік, 14).

ãéõãÄÄèÉÛ ÍÇõ éÄÉçÇ 1ČĚ

19. Олардың мөлшерлерін белгіледі.

Түсіндірмесі:
Алла Тағала күллі жаратылыстың мөлшерін, тағдырын, ырзық-несібесін, ғұмырларын нақтылап қойған.

Íéæõõ ÉÄÄÖÖÛ ÕÜÜÎ ÕÕ ÄÄÛ :ÇõÄÄÜÜ Ć! ã ÕÄÄÉ

Жаратқан Ие былай дейді: «**Ақиқатында, Біз барлық нәрсені мөлшермен жараттық**» (Қамар, 49).

ãÄÄÇÇÛ ÍÇõ ãÄÇÇÇ 1ČĊ

20. Олардың тіршілік мерзімдерін нақтылады.

Түсіндірмесі:
Раббы Тағала мақұлықтарының мерзімдерін, ажалдарын жаратты.

ÜÇ ÕÇÄÈ ÇÇÄÛÛÕÇÊÄ Ü ÍÜÜÇÇÛ ÕÄÇÇ ãÄÄÇÇ ÕÇÇÛ ÕÇÛ ÕÓÕÇÇ :ÇõÄÄÜÜ Ć! ã ÕÄÄÉ
Íçüõõõ

Жаратқан Ие былай дейді: «**Әрбір үмбеттің мерзімі бар, сол мерзім келген кезде олар одан бір сағат кешіге де, озып кете де алмайды**» (Ағраф, 34).

ÍÜÇúõõ ÄÄÄÕÕ Ć! ã ÇÄÄÕÕ ÜÛ ÕÜÜÜ ÇÛ ÈÄÄÕ ÇÄÕ ÄõõÇ :ÇõÄÄÜÜ Ć! ã ÕÄÄÉ

Раббы Тағала былай дейді: «**Әрбір жан тек Алланың қалауымен ғана белгіленген мерзімде өледі**» (Қамар, 49).

[illegible]

21. Оларды жаратудан бұрын да Оған ештеңе жасырын болған емес-ті. Һәм жаратудан бұрын олардың не істейтіндерін білді.

Түсіндірмесі:
Жаратылысты жаратпастан бұрын Алла Тағалаға ештеңе де жасырын болған емес-ті. Оларды жаратпастан бұрын болашақта не істейтіндерін алдын ала білді.

[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**... Һәм Ол әрбір нәрсені біледі**» (Қамар, 49).

[illegible]

22. Оларды Өзіне бойсұнуға бұйырды, Өзіне қарсы шығуға тыйым салды.

Түсіндірмесі:
Жаратушы Хақ Тағала жаратқан нәрселерін, адамзат пен жынға Өзіне құлшылық етіп, бағынуға әмір етті, қарсылық қылудан, асылық танытудан тыйды.

[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Жындар мен адамзатты Өзіме құлшылық қылулары үшін ғана жараттым**» (Зәрият, 56).

[illegible]

23. Бүкіл нәрсе Оның мөлшерлеуімен әрі қалауымен жүреді. Әрі қалауы мүлтіксіз орындалады. Құлдарда тек Оның қалағанынан басқа қалау жоқ. Оларға қалағаны болады, ал қаламағаны болмайды.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Барлық жаратылыс: аспандағы жұлдыздар, періштелер, жер бетіндегі адамзат пен жын, сан алуан мақлұқаттар, жандысы, жансызы бар, – барлығы Алла Тағаланың қалауымен, белгілеп берген тағдырымен тіршілік етеді. Оның қалауы мүлтіксіз орындалады. Құлдар өз беттерімен бірдеңені қалап, жүзеге асыра алмайды. Тілек-қалаулары тек Құдай Тағаланың қалауына сай келсе ғана орындалады.

[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Бірақ әлемдердің Раббысы Алла қаламаса сендер оны** [туралықты] **қалай алмайсыңдар**» (Тәкуир, 29).

ş ÓØÁţş Ûğİî ف Ōŕţş ÛŸŕţ Ūţİğţş ĻÔğţş Ûğİî ف Ьĕţ ıčď ğŕźƷ Ūûţţ

24. Ол Өз кеңшілігімен қалағанын тура жолға салады, адасудан және пәледен сақтайды. Һәм Өз әділдігімен қалағанын адастырады, қорлыққа салып және түрлі сынаққа ұшыратады.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Алла Тағала құлдарынан қалағанын тур жолға салады. Адасудан, сынақтан сақтайды. Сондай-ақ, қалаған құлын тура жолдан адастырады, төмендетіп, сынаққа ұшыратады. Тура жолға салу, адастыру Жаратқанға ғана тән іс. Мұның бәрін Өз кеңшілігімен, әділдігімен орындайды. Ол үшін ешкімнің алдында есеп бермейді. Өйткені бүкіл жаратылыс Оның иелігінде, Өз билігінде қалағанынша үкім етеді.

ğİî ف Ōŕţ فÒţş ğźğş ğţ ĻÓţţ ţ! ğ ğİŕ ţţş ǁ :ʔţİğţ ţ! ğ ţİţ ǀğİî ف Ьĕţş

Алла Тағала былай дейді: «**Егер Алла қаласа, барлығыңды бір үмбет етер еді. Бірақ Ол қалағанын адастырады, қалағанын тура жолға салады**» (Нәхл, 93).

Ğţţţ İğţţ Ļţţõ ô ǿ ĵğ Ūţ ف فţє Õğǿ ğİŕ ţţş ǁ :ʔţİğţ ţ! ğ ţİţ ǀţĞİîţţğ ğţţźÓţ ʔğ ğ İğğğ ţÀÓğ

Алла Тағала былай дейді: «**Егер Алла қаласа, жер бетіндегілердің барлығы түгел иман келтірер еді.** (Уа, Пайғамбар) **Енді сен адамдарды мүмін болуға мәжбүрлемексің бе?**» (Жүніс, 99).

[illegible] :[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Шын мәнінде сен** (уа, Пайғамбар) **өзің жақсы көрген жанды тура жолға сала алмайсың. Бірақ Алла қалағанын тура жолға салады әрі Ол тура жолдағыларды жақсы біледі**» (Қасас, 56).

[illegible] :[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Егер қаласақ, Біз әрбір жанды тура жолға салар едік. Алайда «Мен жәһәннамды жындармен және адамдармен, сөзсіз, толтырамын!» деген сөзім орындалады**» (Сәжде, 13).

[illegible]

25. Барлығы Оның кеңшілігі мен әділдігінің арасында Оның қалауында өмір сүреді.

Түсіндірмесі:
Күллі жаратылыс, адамзат пен жын Алланың

қалауымен тіршілік етеді. Олар жомарттығы мен кеңдігінің, әділдігі мен хикметінің арасында өмір кешеді.

[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Сендерді жаратқан Сол** [Алла]. **Іштеріңде кәпір де бар, іштеріңде мүмін де бар. Алла сендердің не істеп жатқандарыңды көреді**» (Тағабун, 2).

[illegible]

26. Ол қарсыластардан және ұқсастардан пәк.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Алла Тағалаға қарсылас болатын, қарсы шыға алатын ешкім жоқ. Теңдес болатын да ештеңе жоқ. Ықылас сүресінде айтылғандай: «**Оған тең келетін ешкім де жоқ!**»

[illegible]

27. Ешкім Оның шешімін қайтара алмайды, үкімін кешіктіре де, терістей алмайды және Оның әмірінен басым бола алмайды.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Алла Тағаланың жаратылысына жазған тағдырын,

үкім-шешімдерін ешкім де өзгерте алмайды, зәредей ықпал ете алмайды. Оның пәрменіне үстемдік жасай алмайды.

[illegible] 1čē

28. Біз осы айтылғанның барлығына иман келтірдік һәм барлығының Одан екендігіне айқын иландық.

Түсіндірмесі:
Біз осы айтылғандардың барлығына кәміл иманмен сенеміз. Бүкіл істердің Алланың әмірімен ғана болатындығына анық наныммен иланамыз.

[illegible] 1ČĚ

29. Ақиқатында, Мұхаммед (с.а.с.) – Оның таңдаулы құлы және қалаулы пайғамбары һәм разылық танытқан елшісі екендігіне иман келтірдік.

Түсіндірмесі:
Мұхаммед пайғамбар, оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын, Алла Тағаланың бүкіл адамзаттың ішінен таңдап алған сүйікті құлы әрі пайғамбары һәм елшісі екендігіне кәміл куәлік береміз.

[illegible] 1 Ďċ [illegible]

30. Ол (с.а.с.) – пайғамбарлардың ең соңғысы, тақуалардың имамы, елшілердің мырзасы, әлемдердің Раббысының сүйіктісі.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Мұхаммед (с.а.с.) адамзат тарихында болған күллі пайғамбарлардың ең соңғысы, ең абзалы, мырзасы, әлемдердің Раббысы Жаратқан Иенің ең сүйікті құлы.

ÂÌ ä óÇÈø ÷ÓÓš ÌÓÓäÌÇó ÷Ó Æg Ìø Æ±Ìõ ÿÌõ Ìõ ll :ÇÓäÌÈ Á ä ÓÌé
l ÈÊÂäÌä ÌÈÌÓš

Алла Тағала былай дейді: «**Мұхаммед сендердің біреулеріннің әкесі емес, алайда Алланың елшісі һәм пайғамбарлардың соңғысы**» (Ахзаб, 40).

ŕš ÈÓÌÊÓäÌ ÿÇÌ ÿÅÜ ÆÓš Æ±È ÌÓ¼ : ÌÈÈš ÂÊÁ Á ä ÇÌÒ ÂÌ ä óÇÈø ÓÌé
.ÌÊÊÓ ÈäšØ .¬ÀÅé

Алланың Елшісі (с.а.с.) былай дейді: «Мен Қиямет күні Адам ұрпақтарының төресімін, бұл мақтаныш үшін емес» (Мүслім риуаяты).

ÇÇÉš ÿÓØ ÉÆÈé ÊÇÈäÌ ÇÇÈÅ ÕÕš 1 ÐČ

31. Одан (с.а.с.) кейінгі әрбір пайғамбарлық жариялау – адасқандық һәм әуейі сандырақ.

Түсіндірмесі:
Алла Тағаланың адамзатқа жіберген соңғы елшісі, пайғамбары – Мұхаммед (с.а.с.). Одан кейін пайғамбар болмайды. Сондықтан өзін-өзі пайғамбар деп жариялағандардың сөзі құр сандырақ, анық адасудан басқа ештеңе де емес. Ондайлар Жаратқанның алдында жазасын тартады. Жалпы, мұсылмандық таным бойынша пайғамбар атауын Алланың пайғамбарларынан (а.с.) басқа біреуге беру күпірлік болып табылады.

ôÀÈÊÑõ¿ôzâôÀÈõ¿ÛÞÁÈÊÑõ¿ÉÈÚôÀÈÛÞôzÊõ¿ÈÀÈÕõ¿ÛôÞÛzõ¿ÈÀ3 ÞÛ ôzÈÚôÈõ¿Ïõ¿ 1 ÐČ

32. Ол (с.а.с.) барша жындарға, бүкіл адамзатқа ақиқатпен және тура жолбасшылықпен, нұрмен және сәулемен жіберілген.

Түсіндірмесі:
Мұхаммед пайғамбардан (с.а.с.) бұрынғы пайғамбарлардың барлығы өздерінің қауымдарына, белгілі бір аймақтарға жіберілген. Ал оның (с.а.с.) елшілігі бүкіл адамзат пен жындарды қамтиды.

ÀÈõÛ ôÛõ¿ ÀÈÛõ¿ ÀÈÎê ÂÀÈÜõ ÕÈÀõ ÞÛ õÀÈÜêõÛ ÀõÈ: ÞõÀÈÜõ ¹!à ôÀê
Ïýzêõ¿ÈÀõ Þ ÂÀÈõà

Алла Тағала былай дейді: «**Біз сені** (уа, Пайғамбар) **бүкіл адамдарға қуандырушы әрі ескертуші етіп жібердік. Алайда адамдардың көпшілігі білмейді»** (Сәбә, 28).

Құран Кәрімде жындардың Пайғамбардың (с.а.с.) дағуатын естіп иман келтіргендері туралы айтылады.

ÀáÑÎŁè ÀąÚ ãźÚÀÖźą ÚÜźóã ÚĢą ÀÁą ƷŁÚÈã ęąÚ ÜÚÚ ÜĝŞÚ ÖęII :ɔóÀÑĞĶ Ć!ã ÓÀęą IãÁĝÚ ÀáęÀÁ ÕÀÎą ÚóŞ ÚĢ ÀąźąŬą ÁÈÎÀóã ɔóÚ ƁÁŁÚ * ÀąÜźƷ ÀąŬÀęą

Алла Тағала былай дейді: «**Айт** (уа, Пайғамбар)**: «Маған жындардың бір тобының** (Құранды) **тыңдағандығы туралы уахи етілді және олар** (жындар) **айтыпты: «Шындығында, біз ғажап Құранды естідік, тура жолға бастайтын. Сөйтіп, біз** (жындар) **оған** (Құранға) **иман келтірдік. Енді Раббымызға ешқашан да ешкімді де серік етіп қоспаймыз»** (Сәбә, 28).

ÛÀąĝŞ ÚÚźÈęó ɔÚƷ ęóÂąÚŞ ÛŕźęŞ ĞąÂęÕ ÝÁÊ ãÁęŞ ęąą ÛÚ!ã ÿÁÝÕ ĵÜÀąÖÖã ĵÚŞ ıĎĎ ÈęóÚ ÛĞÕęÕąÚóąÂÊ ɔóÀÑĞĶ Ć!ã ÿÁÝÕ ęąÚ ãźąÕąÚŞ ÛÀÖĝ ÕÚÁÊ ɔÚƷ ĵźąąÚŞ ęęÁÈÒŞ ęąÁÊ ÁęŞ ÛąÀąÕ ÁÕźŞ ÀÎąóã ÿÁÝÕ ęąÚ ąƷÂźŞ ęĞÁÊę ÚŁźŞ ÛĞąÀąóã ÿÁÝÓÕ ąźÚÁŁÊ ÊęÁÒęę ÛÀÎąóã ÓźŞ ŕÚ ãÓŁ ĵÚII :ɔóÀÑĞĶ ÓÀęŞ ÇęĝŞ ąÕÊÊÊ ęÁƷŞÚŞ ęęÀƷŞ Ć!ã ÓźŞ ęĞÎą ĞŕŞ ÛÀÎąóã ÊÓÀÑ ÓźŞ ęąÚ ąÕąÚŞ ąŁÚƷ Û(ČĐ-čđ :ąąÁŁóã) IąÕę ÀÎąóã

33. Ақиқатында, Құран – Алланың сөзі, Одан ешбір кейіпсіз сөз түрінде шыққан, елшісіне уахи арқылы түсірген. Мүміндер оны сол кейпінде ақиқатпен растады, оның шын мәнінде Алла Тағаланың сөзі екендігіне иланды. Ол жаратылғандардың сөздері сияқты жаратылыс

емес. Кімде-кім оны естіп, оны адамның сөзі десе, кәпір болады. Алла ондайларды теріс теп, айыптаған, тозақпен қорқытып, былай деген: «Бұл тек адамның сөзі дегенді Мен тозаққа жағамын» (Мүддәссир 25, 26). Біз оның адамзаттың сөзіне ұқсамайтындығын, адамзатты Жаратқанның сөзі екендігін білдік һәм соған айқын иландық.

Түсіндірмесі:
Құран Кәрім жаратылыс емес, Алланың сөзі. Мақұлықтардың сөзіне ұқсамайтын иләһи кәләм. Кезінде Құранды жаратылыс деп сипаттайтын адасқан топтар болған.

ÛÀ¢ÓÞ ä ÄØÉ ÀÔÉ ÞÉ ÛÀÁÕ ÁÕ ÀÎ ÓÄ ÜÞÌÑ ÞÕ ÞÀÉ ! ä Ý Ò Ý ÞÝ ıĎď
ÀÎ ÓÄÕ È Ó ÇÏÁÁÔÊ ÉÉ ÍÜÞÝ ÛÀÐÂÞ ÓÌÁÁÔä ÔÉÉ ÕÉÉ ÞÞÝ

34. Кімде-кім Алланы адамзаттың ұғым-сипаттарының бірімен сипаттаса, кәпір болады. Кімде-кім осыны ұқса, сабақ алады, кәпірлердің сөздеріндей сөздерден тартынады және Оның Өзіндік сипаттарымен адамзатқа ұқсамайтындығын білетін болады.

Түсіндірмесі:
Жаратушының сипаттары жаратылыстарының сипаттарындай емес, Оның мысалы ең биік. Кімде-кім Алла Тағалаға адами сипат беріп, сондай деп наным қылса, кәпір болады. Сондықтан да Алла Тағаланың болмысы, сипаттары туралы сөз қозғағанда аса абай болу қажет.

:Ìõ¿ø ¿ ÌõÕ Ôê ÉÛõ Ìõõ ÛÕÊÌõõ Ïõ Ôõõ ÕÙÌõõ ÌÕõê ÛÕÊÌõõ ÕÉÕ Ïõõ ÕõÛÌõõõ 1 ÐÐ
Ìõ ÕÕ ÕÕKÊÌõõ (ÕÕÛÕÐ:ÕõÌÊÕõõ) **Ìõõ ÌÕõõ ÕÕ * ÌõÌÊ Ìõ ÕÕõõ ÕõÕõõõ

Алла Тағала былай дейді: **«Көркем іс істегендерге** (ақыретте) **көркемдік әрі оған үстеме** [*Раббыны көру*] **болады»** (Жүніс, 10).

[illegible]

Пайғамбар (с.а.с.): *«Сендер* (мүміндер) Раббыларыңды *анық көретін боласыңдар»*, – деген. Бұхари мен Мүслім риуаят еткен.

[illegible]

36. Ислам қадамы толық бойсұну мен көнудің арқасында ғана нық тұрады. Кімде-кім білуі тыйым салынғанды білуді көксесе, пайым-түсінігі бойсұнуды қанағат тұтпаса, онда сол көксеуі оны таза таухидтен, саф танымнан, дұрыс иманнан перделейтін болады. Сөйтіп, ол күпірлік пен иманның, растау мен өтіріксінудің, мойындау мен терістеудің арасында адасқан азғырынды, ауытқыған күмәнді кейіпте, не растаушы мүмін емес, не толық терістеуші кәпір емес кейіпте тәлтіректеп жүреді.

Түсіндірмесі:

Мұсылманның мұсылмандығы, дінінің растығы Алланың әміріне толық мойынсұнып, түсірген Құраны мен жіберген Елшісіне (с.а.с.) айна-қатесіз иланып сенбейінше нық болмайды. «Ислам» деген сөздің өзі көну, берілу мағынасын білдіреді. Ал қайсыбір жан білімі, нақты мағынасы бізге беймәлім, ұқсас ұғымды аяттар, ғайып істер туралы иман келтіріп, бойсұнумен шектелмей, оларды терең білуге тырысып, сол тақырыптарға ентелей енсе, соларды пәтуасыз пікірталас пен дау-дамайдың көзі етіп алса, сол арқылы мұсылмандардың арасында жік салатын болса, ондай адам шынайы таухидтен, саф сенімнен алыстайды. Жаратқанның сынақ ретінде жасырғанын жақсылап үйреніп, жалпақ дүниеге жария етем деген пиғылы үшін басы бәлеге қалады. Ақырында дүдәмал күйдегі дәлдүрішке айналады. Дәл сондай жандар қазіргі қоғамымызда баршылық. Алла Тағала ондай жандарға Құран Кәрімінде «жүректерінде ауытқу дерті барлар» деген анықтама берген.

**ﮋ ﮊ ﮉ ﮈ ﮇ ﮆ ﮅ ﮄ ﮃ ﮂ ﮁ ﮀ ﯿ ﯾ ﯽ ﯼ ﯻ ﯺ ﯹ ﯸ ﯷ ﯶ ﯵ ﯴ ﯳ ﯲ ﯱ ﯰ ﯯ ﯮ ﯭ ﯬ ﯫ ﯪ ﯩ ﯨ ﯧ ﯦ ﯥ ﯤ ﯣ ﯢ ﯡ ﯠ ﯟ ﯞ ﯝ ﯜ ﯛ ﯚ ﯙ ﯘ ﯗ ﯖ ﯕ ﯔ ﯓ ﯒ ﯑ ﯐ ﯏ ﯎ ﯍ ﯌ ﯋ ﯊ ﯉ ﯈ ﯇ ﯆ ﯅ ﯄ ﯃ ﯂ ﯁ ﯀ ﮿ ﮾ ﮽ ﮼ ﮻ ﮺ ﮹ ﮸ ﮷ ﮶ ﮵ ﮴ ﮳ ﮲ ﮱ ﮰ ﮯ ﮮ ﮭ ﮬ ﮫ ﮪ ﮩ ﮨ ﮧ ﮦ ﮥ ﮤ ﮣ ﮢ ﮡ ﮠ ﮟ ﮞ ﮝ ﮜ ﮛ ﮚ ﮙ ﮘ ﮗ ﮖ ﮕ ﮔ ﮓ ﮒ ﮑ ﮐ ﮏ ﮎ ﮍ ﮌ ﮋ ﮊ ﮉ ﮈ ﮇ ﮆ ﮅ ﮄ ﮃ ﮂ ﮁ ﮀ ﴿ ﴿ ﴿

Жүректерінде ауытқу бар біреулер (мұсылмандардың арасында) **бүлік тудыруды көздеп және мағынасын түсіндірмек боп ондағы** [аятардың арасындағы] **ұқсас ұғымдыларына ілеседі. Ал оның** [ұқсас ұғымды аяттың] **түсінігін Алладан басқа ешкім де білмейді. Һәм білімде берік болғандар** [білімі терең ғұламалар]**: «Біз оған** [бүкіл аятқа] **иман келтірдік. Бәрі де Раббымыздан** (түскен)**», – дейді. Алайда** (бұдан) **ақыл иелері ғана үгіт алады!»** (Жүніс, 10).

[illegible]

37. Жұмақтықтардың Алла Тағаланы көруін елестеу деп есептейтін не өз пайымымен пайымдаған жанның иманы дұрыс болмайды. Өйткені Алланы көрудің түсіндірмесі және Раббылыққа қатысты мағына-сипаттардың барлығының түсіндірмесі сол түсіндірмеден бас тартып, бойсұну болып табылады Һәм мұсылмандардың діні соған негізделген.

Түсіндірмесі:

Жәннатта Құдай Тағаланы көру мәселесін осы дүниелік пайыммен елестету немесе басқа да мағынада түсінуге болмайды. Ондай сенім жарға жығады. Жалғыз шешім мұндай мәселелерді аяттарда келген күйінде қабылдап, ешбір түсіндірмесіз бойсұнып, иман келтіру болып табылады.

ﻢﻠﺍﻌﻨﻭﺍ ﺃﻨﻤﺍ ﺍﻟﺤﻴﺎﺓ ﺍﻟﺪﻨﻴﺎ ﻟﻌﺏ ﻭﻟﻬﻭ ﻭﺯﻴﻨﺓ ﻭﺗﻔﺎﺧﺮ ﺑﻴﻨﻜﻢ ﻭﺗﻜﺎﺛﺮ ﻓﻲ ﺍﻷﻣﻮﺍﻝ ﻭﺍﻷﻭﻻﺩ ١ ﺍﻟﺤﺪﻳﺪ

38. Кімде-кім (Раббыны көруді) теріске шығару және (жаратылыстық сипаттарға) ұқсатудан сақтанбаса, онда хақ жолынан сүрінеді де, (Алланы лайықты түрде) пәктеуге жете алмайды.

Түсіндірмесі:
Алла Тағаланы жұмақтықтардың көретіндігін жоққа шығарған немесе дүнияуи көруге ұқсатқан жанның сенімі дұрыс емес. Егер де Жаратқанның жаратылыстық сипаттардан мүлде ада екендігін біле алмаса ақиқаттан аулақтайды.

ﻓﺴﺒﺤﺎﻥ ﺭﺑﻲ ﺍﻟﻌﻈﻴﻢ ﻭﺑﺤﻤﺪﻩ ﺳﺒﺤﺎﻥ ﺭﺑﻲ ﺍﻟﺎﻋﻠﻰ ﺍﻟﻮﻫﺎﺏ ١ ﺍﻟﺤﺪﻳﺪ
ﺍﻟﻌﻈﻴﻢ ﻓﻲ ﺍﻟﻌﻠﻢ ﻭﺍﻟﻌﻤﻞ ﻭﻟﻴﺲ ﻟﻌﻈﻤﺘﻪ ﻭﻟﺎ ﻟﻌﻠﻮﻩ ﺣﺪ ﻭﻟﺎ ﻧﻬﺎﻳﺔ

39. Шындығында, ұлы да асқақ Раббымыз Жалғыздық сипаттарымен сипатталған, Даралық қасиеттерімен дараланған. Оның сипатына жаратылғандардың ешбірі де ие емес.

Түсіндірмесі:
Жаратқан Иемізге жалғыздық сипат тән. Бірақ бұл біздің дүниелік ұғымдағыдай кемістікті білдірмейді. Сипаттары Өзіне ғана тән болғандықтан даралық қасиетте. Сондықтан да иләһи сипаттардың жаратылыста болуы мүмкін емес.

[illegible]

40. Алла шекаралардан, шектерден, тіректерден, мүшелерден, құралдардан асқақ, Оны жаратылған нәрселер сияқты алты жақ қамтымайды.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Алла Тағала уақыт, кеңістік, өлшемдерге мұқтаж емес. Өйткені ол материя емес. Ол ұғымдарды, құбылыстар мен заттарды, заңдылықтарды жаратқан. Ал Өзі ол жаратылыстарға, заңдылықтарға бағынбайды. Алла Тағала ондай жаратылыстық қасиеттерден пәк. Дүниедегі нәрселердің барлығы белгілі бір кеңістікте мекен, орын алып орналасқан. Олардың асты мен үсті, алды мен арты, оңы мен солы бар. Жаны барлардың жүретін тіректері, яғни аяқтары, сезетін мүшелері, ұстайтын қолдары болады. Бұл жаратылғандардың сипаты. Ал Алла Тағала ондай сипаттардан ада. Жаратқанға жаратылыстың қасиетін таңған адам күпірлік келтіреді.
Осы тұрғыдан алғанда ескідегі қазақтың белгілі ойшылдары мен даналарының, ақындарының таным-түсінігінің дұрыс болғанын аңғарамыз. Мысалы, Мәшһүр Жүсіп иләһи сипаттар туралы былай деген:

Ол – Алла жисм, жауһар, ғариз емес,
Боларға басқа басқа бөлектенбес.
Алланы еш нәрсеге ұқсатуға,
Еш нәрсе Оған ұқсап жөні келмес.

Бар Құдай көкте де емес, жерде де емес,
Мекенін бір Алланың ешкім білмес.

Сипаты сегіз болған, бірі – кәләм,
Сөйлейді құдіретімен Алла Тағалам
Сөйлеуі біздей тілмен, жақпен емес,
Тіл, жаққа мұқтаж емес секілді адам
Алды-арты, асты-үсті, оң-солы жоқ,
Ауыз, мұрын, аяқ, бас, көз, қолы жоқ.
Еш нәрсе ұқсамайды Ол, еш нәрсеге,
Кітаптың айтқанынан ойлама көп.

Бұл жерде Мәшһүр Жүсіп «Мекенін бір Алланың ешкім білмес» деп Жаратқанның кеңістіктен орын алмайтындығын, мекені болмайтындығын меңзеп тұр.

ИСРА МЕН МИҒРАЖ МҰҒЖИЗАСЫ ЖАЙЛЫ

[illegible]

41. Миграж оқиғасы – хақ. Ақиқатында, Пайғамбар (с.а.с.) түнгі сапарға шығарылды да, тұлғасымен бірге ояу кейіпте аспанға көтерілген. Сосын Алла қалаған биіктікке дейін барған. Алла оны Өзінің қалауынша ардақтады һәм қалауынша уахи етті: «Жүрек көргені туралы (иесіне) өтірік айтпады» (Нәжім, 11). Оған (с.а.с.) дүниеде және ақыретте Алланың сәлемі мен салауаты болғай!

Түсіндірмесі:
Исра және Миғраж оқиғасы Пайғамбарымыздың (с.а.с.) үлкен мұғжизасы. Алланың құдіретімен түн ортасында Меккеден Құдыс қаласына апарылды. Сосын жеті қат аспанға көтерілді. Сонда оған (с.а.с.) уахи етілді және көптеген керметтерге куә болды. Біз осы мұғжизаға кәміл сенеміз.

ÿäÀЧöä ÆÐzÊţöä фę Ÿţö ĈÆçĞä ʔÀÈÕ ɃØöä ÿÀЧöçÈ‖ :ʔöÀĞЖ ˈ!ä ÕÀé ƷŁţÊöä ţţ ¢ţÙ ÀçĞÀçÙ фę ¢ÇÀÕ ¢öţg ÀçÕöÀé ɃØöä ʔÔÉţjä ÆÐzÊţöä ʔöÙ ǀĘKÔçöä

Алла Тағала былай дейді: «**Өзінің құлын** [Мұхаммед пайғамбарды (с.а.с.)] **аяттарымыздан көрсету үшін әл-Харам мешітінен Біз айналасына құт-береке дарытқан әл-Ақса мешітіне бір түнде апарған Алла мінсіз. Ақиқатында, Ол – Естуші һәм Көруші!**» (Исра, 1).

Ęg ı ĈÇąÿ ÀäÀÈÇą ı ĈÊ ʔöÀĞЖ ˈ!ä ¢ÇÀÕÕ ɃØöä Ô ţЧöäş ı ďČ

42. Алла Тағаланың оған (с.а.с.) үмбетін құтқару ретінде тарту еткен «Әуізі» хақ.

Түсіндірмесі:
Пайғамбарға (с.а.с.) тарту етілген Әуіз – үлкен су айдыны. Қиямет күні махшарда оның керемет суынан мұсылмандар ішеді. Оның бастауы жәннаттағы Кәусар дариясынан.

Пайғамбар (с.а.с.) былай дейді: «Шындығында, мен (Қиямет күні) Әуізде сендерден (үмбетімнен) бұрын боламын. Кім менің қасымнан өтсе, одан ішеді. Ал кім одан ішсе, ешқашан да шөлдемейді». (Бұхари риуаят еткен).

43. Хабарларда риуаят етілгендей оның (с.а.с.) үмбетіне сақтаған шапағаты хақ.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Пайғамбар (с.а.с.) Қиямет күні үмбетінің ішіндегі ауыр күнә жасағандарға шапағатшы болып, олардың азаптан құтылуына себепкер болады. Өйткені Алла Тағала оған шапағатшылық хағын берген.

Алланың елшісі (с.а.с.) былай дейді: «Мен Қиямет күні Адам ұрпақтарының төресімін, бірінші тірілетін де менмін, бірінші шапағатшы әрі шапағаты қабыл болушы да менмін». Мүслім риуаят еткен.

Алланың елшісі (с.а.с.) былай деген: «Үмбетімдегі ауыр күнәлілерге шапағатым болады». Термези риуаят еткен.

ÀÄÇÈÉ ¢© È È È

Алла Тағала былай дейді: **«Және Раббың Адам ұрпақтарының белдерінен ұрпақтарын алып, өздеріне қарсы: «Мен сендердің Раббыларың емеспін бе?» – деп** (сұрап) **куә қылғанда, олар: «Әлбетте, біз куәлік береміз», – деді** [әл-Мисақ сертін берді]. **Қиямет күні «Шындығында, біз бұл туралы ғапыл қалыппыз» деп айтпауларың үшін** (сол әл-Мисақ серті алынды)» (Ағраф, 172).

[illegible]

45. Алла Тағала жұмаққа кіретіндердің санын, тозаққа кіретіндердің санын ежелден толықтай білген. Енді ол сан көбеймейді әрі азаймайды. Сондай-ақ, Ол олардың істейтін істерін де солай білген.

Түсіндірмесі:
Жаратқан Иеден жасырын қалған нәрсе жоқ. Ол жаратылыстың кешегісі мен бүгінін һәм болашағын жақсы біледі. Барлығы Оның қалауымен, өлшеп берген тағдырымен жүреді. Кімнің жұмаққа, кімнің тозаққа кіретінін біледі.

[illegible]

46. Әрбір жан жаратылған нәрсесі үшін оңтайлас-тырылған. Істер соңғы қорытындыларына қарай қабыл алынады. Бақытты Алланың тағдыр-талайымен бақыт-ты, бақытсыз Алланың тағдырымен бақытсыз.

Түсіндірмесі:
Әрбір пенденің жолы жаратылған жағына қарай оңтайластырылады. Егер жұмақтық болса, жұмақтық істерге қарай, тамұқтық болса, тозақы істерге қарай бейімделеді. Бірақ істер соңғы қорытындысына қарай бағаланады. Бір кісі өмір-бақи мұсылман болып, ізгі істермен айналысып, ал өлуге жақындағанда күпірлік келтіріп өтуі мүмкін. Керісінше, бір пенде өз ғұмырында бір жақсылық істемесе де, өмірінің аяғында иман келтіріп, мүмін болып өтуі кәдік. Пенденің бақытты, бақытсыз болуы Алланың тағдырында жазылған.

[illegible]

47. Негізі тағдыр Алла Тағаланың жаратылыстарындағы сыры. Оны Құдайға жақындатылған періште де, жіберілген елші де біле алмайды. Оған терең үңілу, зерттеу

сәтсіздіктің жолы, мақұрым қалудың баспалдағы, қарсы шығудың қадамы. Сондықтан бұл мәселе жайлы зерттеуден, ойланудан, азғыруға ұшыраудан аса абай болу қажет. Өйткені Алла тағдыр білімін жаратылыстарынан жасырды, оны білуге құштар болуға тыйым салды. Мысалы, Алла Тағала Кітабында былай дейді: «Ол (Алла Тағала) не істегені жайлы сұралмайды, керісінше, олар (жаратылысы) сұралады» (Әнбия, 23). Сондықтан кім «Мұны Ол (Алла) не үшін істеді?» деп сұрайтын болса, ол Кітаптың (Құранның) үкімін терістегенмен тең болады. Ал кімде-кім Кітаптың үкімін терістесе, кәпірлерден болып қалады.

Түсіндірмесі:
Тағдырға мойынсұнып, иман келтіру, Алладан тағдырының қайырлы болуын сұрау әрбір мұсыл-манның ғұмырлық міндеттерінің бірі. Алда не күтіп тұрғанын бақсы-балгерлерге, сәуегейлерге барып білуге тырысу, соған құштар болу – күпірлік. Алланың тағдыры жазылып қойған. Тек соның жақсылығын тілеуіміз керек.

ЧҰҒҰ ҚҰРАҒАН ЖАҢА ҚАЖЕТТІ МӘЛІМЕТТЕРДІҢ ЖИЫНТЫҒЫ ІҢ ДҰРЫС ЖОЛЫ ЖӘНЕ ОЗАТ БОЛҒАНДАРДЫҢ ДЕҢГЕЙІ. ӨЙТКЕНІ БІЛІМ ЖОЛЫ ЖАҚСЫ ЖОЛ ЖӘНЕ ОЗАТ БОЛҒАНДАРДЫҢ ДЕҢГЕЙІ ЖАҚСЫ ДЕҢГЕЙ.

48. Бұл айтылғандар Алланың достарынан жүрегі нұрланған жаңа қажетті мәліметтердің жиынтығы һәм білімде озат болғандардың деңгейі. Өйткені білім

екіге бөлінеді: халық арасында бар білім, яғни шариғат білімі және халық арасында жоқ ғайып білімі. Бар білімді (шариғатты) жоққа шығару күпірлікке жатады және ғайып білімін білемін деп көку де күпірлік. Бар білімді қабылдап, жоқ білімді талап етуден тыйылған жағдайда ғана иман нық берік болады.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Ғайып істері туралы білемін деген жан ақиқат жолынан адасады. Өйткені ол бір Алладан басқа ешкім білмейтін білім.

[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Көктегілер мен жердегілер ғайыпты білмейді. Тек Алла ғана біледі. Олар өздерінің қашан тірілетіндерін сезбейді» деп айт»** (Нәміл, 65).

[illegible]

49. Біз Ләухул-Махфузға, Қаламға, сондай-ақ, сонда (Ләухул-Махфузда) жазылғанның барлығына сенеміз. Егер күллі жаратылыс жиналып, онда (Ләухул-Махфузда) Алла

Тағала болатындығын жазған нәрсенің болмауын қаласа, оған күштері жетпейді. Және егер күллі жаратылыс жиналып, Алла Тағала онда (Ләухул-Махфузда) жазбаған нәрсенің болуын қаласа да, оған күш-құдіреттері жетпейді. Өйткені Қиямет күніне дейін болатын нәрсе жайында Қалам кепкен (бәрі жазылып қойылған).

Түсіндірмесі:
«Ләухул-Махфуз» сөзі қазақша айтқанда «Сақтаулы тақта» деген мағынаны білдіреді. Ол бүкіл тіршіліктің тіршілігі белгіленген тағдыр тақтасы.

[illegible]

Алла Тағала былай дейді: **«Бәлки, ол – Даңқты Құран, Ләухул-Махфузда сақталған»** (Буруж, 21, 22). Мұндағы Қалам сол Ләухул-Махфузға күллі жаратылыстың тағдырын жазған қалам.

[illegible]

Алла Тағала былай дейді: **«Нун. Қаламға және олардың жазғандарына серт!»** (Қалам, 1).
Күллі жаратылыс жиналып Алланың жазғанын болдырмаймыз десе де ештеңе істей алмайды. Керісінше, күллі жаратылыс Алланың жазбағанын болдырамыз десе де ештеңе өзгермейді.

[illegible]

[illegible]

Абдулла ибн Аббас (р.а.) былай деді: «Пайғамбардың (с.а.с.) артында келе жатқанда Ол (с.а.с.) маған: «Ей, балақай! Мен саған мына сөздерді үйретемін: Алланы сақта (яғни, жадыңнан шығарма), сонда Ол сені сақтайды. Алланы сақта, сонда оны алдыңнан табасың. Бірдеңе сұрасаң, Алладан сұра. Жәрдем тілесең, Алладан тіле. Бүкіл халық жиналып саған бір пайда келтірмек болса, тек Алла жазған нәрсені ғана келтіре алатындығын және олар саған бір зиян келтірмекке жиылса да, тек Алланың жазғанын ғана келтіре алатындығын білгейсің. Қаламдар көтерілді, парақтар кеуіп кетті (яғни, тағдыр тақтасында бәрі жазылды)», – деді. Термези риуаяты.

[illegible]

50. Пенденің басына жазылмаған нәрсе оған бәрібір бұйырмайды һәм оған бұйырған нәрсе одан еш жаңылмайды.

Түсіндірмесі:
Құдайдың кез келген құлының басына жазылмаған іс бәрібір болмайды. Ал жазылған болса, ол бәрібір келеді. Біз тағдырға осылай сенеміз. Жазмыш туралы

қазақ халқы дұрыс пайымда болып, мынадай ұғымдар ұстанды. «Жазмыштан озмыш жоқ». «Қуған жетпес, бұйыртқан кетпес».

ÛÇÕÑ ÞÞ ÞÞ ÞÞÀõ ÕÞõ Ûº ÇÇÛß ÉÇè ÁÉ ¹ä ßÛ ÇÛÑ ßÛ ÁÇÇÑõä ºÛßÇ ı ÐČ
ÉÇ ÛÕÀÂÇ ÉÇ ÛÁÇÕÑÇ ÉÇ ÛÇÇÀÂÇ ÉÇ ÛÇÇÀÂÇ ÇÇº ÈÇõ ÛsÇÀÇÇ sÇÕÑÇ pÀÀÁÕÇ ÕÕõÁ ÓÁÕº
.ÇÇÑõÇ ÇÇõÇÀÇè Ûº ÇÕÑÇ ÞÞ ÁÇõÀõ ÉÇ ÇÇÀÇ ÉÇ ÛÇÇÀõÇ

51. Пенде Алланың жаратылыстарында болатын нәрселерді алдын-ала білгендігін білуі тиіс. Ол (Алла) соның барлығын берік бекітілген шешімді тағдыр, мөлшер түрінде мөлшерлеп қойған. Енді оны көктер мен жердегі жаратылысынан ешбір терістеуші де, кешіктіруші де, кетіруші де, өзгертуші де, кемітуші де, көбейтуші де болмақ емес.

<u>Түсіндірмесі:</u>

ÉºÁ ßÛ ÕÇÉ ÉÑÇõ ÀÀÁÕÇ ¹ä ÓÁÉ¼ :ÇÇÈÉ ÇÇß ¹ä ºÇÇ ¹ä ÓÇÈÓ ¹ä ÓÇÈÓ ÁÇ
.ÇÊÇ ÇÇÉÓ .¬ÕÁÇõä ºÛß ÇÇÀß ßÀÕÉ ÛÁÇè Ź ÕÁÇkÊÇÁÊ ÔÓßÀÉ ßÇõÇÊõä

Алланың елшісі (с.а.с.) былай дейді: «Алла жаратылыстың тағдырларын көктер мен жерді жаратудан елу мың жыл бұрын белгілеп қойған. Аршысы судың үстінде болатын». Мүслім риуаят еткен.

ÇÇõä ÀºÇõè ÕÇõÁõä ÕÇÛ ÞÞ ÀèÀß ßÛ ÀÇÇß ¹ä ÇÇÑß ÞÞÔÉ ÕÇ ßÀÇß ÞÞ
¹ä ßÀÕ¼ :ÕÀÇ ÝÀÇßõä ÀÕÇ ÞÞ ÕõÁÊß ÕÀÁÀÕ :ºÀÕÀÇ ÇÇÈÉ ÇÇß ¹ä ºÇÇ

Ûğ Ÿ Ŏõ Ãõø Ÿ Æõõ Ûõ ŧõ ɔ ŋõ ŋõ Ûŧ ğ Ŏ ŋõ
.Ƀõ Ŧõ ŧõõ .¬ õ ŋõõ ğõŧ Êõõ Ñõ

Имран ибн Хусайннан (р.а.) жеткен риуаятта Йеменнен келген бір адамдар Пайғамбарға (с.а.с.) келіп: «Сізден осы іс туралы сұрағалы келдік», – дейді. Сонда Пайғамбар (с.а.с.): «Алла болды, Одан басқа ештеңе де болған жоқ. Аршысы судың үстінде болатын. Ләухул-Махфузда барлық нәрсені жазды. Сосын көктер мен жерді жаратты», – дейді. Бұхари риуаят еткен.

Ûğ Ÿ Ŏõ Ñõ ll :ŧõ Ÿõ ŋõ ll :ŋõ ŋõ .(č :ŋõõõ

Ąąţę ĉţę ĀŢąţĕĕ ĀŘgŭę ÛĀţţţÔŋ ŏąĊŏŏą Ţę ąŏĀĞĞ ĊĊ ǫĀŏ ŏţŏŏ Ŏţţę ı ĐĎ
ĉţę ŏĀę Āţĉą ąĀąę Ûşţţŏţŏ ąĀĕ Ĕţąĕą Ŏţţę Ţę ĉţĉţę Ĕţŏą ĊŏŏĀ ÛĀţţţŏĕ
.Āţţţŏĝŭ şõĀąĝ

53. Тағдыр туралы Алла Тағаламен дауласқан, ол туралы дертті жүрекпен терең бойлаған жанға нендей өкініш! Долбарымен ғайып білімнен тылсым сырды тінтиді. Ол туралы айтқан сөзімен жалғаншы күнәһарға айналады.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Тағдырға сенбеген немесе тағдыр туралы көп дауласқан адам ақиқаттан адасады. Күпірлік сөздері арқылы күнәһар болып қалады. Ең дұрыс шешім – иманның бір шарты болып табылатын тағдырға кәміл иман келтіру.

Ţą ţţĕĕĀŏąą ĕĀĞąą ı Đď

54. Аршы және Күрсі – хақ.

<u>Түсіндірмесі:</u>
«Аршы» сөзі тілдік жағынан алып қарағанда «патшаның тағы» деген мағынаға саяды. «Күрсі» де «тақ», «орынтақ» деген мағынаны білдіреді. Аршы мен Күрсіні кейбір ғалымдар бір нәрсе десе, көпшілік ғалымдар екеуі екі жаратылыс, Күрсі Аршының алдындағы нәрсе деп түсіндірген. Қалай болғанда екеуі де Алла Тағаланың ұлы жаратылыстары. Ардақты аяттар мен хадистерде Аршының аса зор жаратылыс екендігі туралы, оны сегіз алып періште

көтеріп тұратындығы туралы айтылады. Ал Күрсінің бүкіл ғаламнан үлкендігі баяндалған. Бұдан басқа олардың ақиқат болмысы туралы нақтылы мәлімет жоқ. Сондықтан да ғайып істеріне жатады. Оларға иман келтіру парыз.

**| ⸮ ⸮ ⸮

Түсіндірмесі:
Алла Тағала Аршыны, Күрсіні һәм басқа да жаратылысты мұқтаждықтан жаратқан жоқ.

[illegible] :[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**...Ақиқатында, Алла әлемдерден Бай** [ештеңеге мұқтаж емес]» (Анкабут, 6).

[illegible] :[illegible] 1 Đđ [illegible]

56. Және де біз шынайы иман келтіріп, растап әрі мойындай отырып: «Шындығында, Алла Ибраһимді (а.с.) Өзіне халил (жақын дос) тұтты, Мұсамен (а.с.) сөйлесті» дейміз.

Түсіндірмесі:

[illegible] :[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**...Алла Ибраһимді халил тұтты**» (Ниса, 125).
«Халил» сөзі «жақын дос», «сүйікті» деген мағыналарды береді.

[illegible] :[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**...Алла Мұсамен тілдесті**» (Ниса, 164).

ÉÎÎÇş ÜkÜÈÀţöä ?Üß ÖöÂÁţöä ÆÇÓöäş ÜkÇÛöäş ÖÓöÝţöÂê ÇÇÜÇş 1 ÐÊ
ÖkÖţöä ÇÛöä ?Üß äzÇÁÕ ÇţÂÜ

57. Періштелерге, пайғамбарларға және елшілерге түсірілген кітаптарға иман келтіреміз һәм олардың барлығының айқын ақиқатта болғандарына куәлік береміз.

Түсіндірмесі:
Біз Алла Тағаланың әмірін екі етпейтін ықыласты құлдары, ерекше жаратқан жаратылыстары – періштелердің барлығына сенеміз.

ÿÁÐzöä ÇÜÈş øzÇ ÇÇ ÇÓöÝţöä ÖÖÜÈ¼ :ÇÈş ÖÜß Á! ä ?ÈÖ Ö! ä ÓzÈø ÓÁÇ
.ÇÜÊÇ ÖäşØ .¬ÇÓö ZÕş ÁţÇ ÿÅÜ ÇÜÈş øÁø ÇÇ ÖÂÁÇ ÇÇ

Алланың Елшісі (с.а.с.) былай дейді: «*Періштелер нұрдан жаратылды*, жындар оттың жалынынан жаратылды. Ал Адам өздеріне сипатталған нәрседен (топырақтан) жаратылды». Мүслім риуаят еткен.
Періштелердің сан алуан түрлері бар. Ең үлкендері Жебірейіл, Микаил, Исрафил, Әзірейіл періштелер. Олардан басқа Аршыны көтеруші періштелер, пенденің іс-әрекетін жазып отыратын ардақты жазушылар, қабірде сұрақ қоятын періштелер, жұмақ пен тамұқтың періштелері сияқты сан алуан періштелер бар.

ÇÇÜ ÖÕ ÿzÇÇúţöäş ÖÖø ÇÇ ÖÖÜ ÓÂØÜ Áţê Ózèàöä ÇÇÜ || :?ÓÁÖÖ Á! ä ÓÁÇ
| ÖÜèøş ÖÖØş ÖÖÓöÝÇş Ö! ÁÂ

Алла Тағала былай дейді: «**Елші мен мүміндер оған** [елшіге] **Раббысынан түсірілгенге иман келтірді. Барлығы Аллаға және Оның періштелеріне, Кітаптарына, елшілеріне иман келтірді...**» (Бақара, 285).

Біз Құдай Тағаланың пайғамбарларының барлығына иман келтіреміз. Олардың арасын бөле-жармаймыз. Ең соңғы пайғамбар күллі жаратылыстың абзалы сүйікті пайғамбарымыз Мұхаммед (с.а.с.) екендігіне кәміл сенеміз.

Сондай-ақ, Алланың түсірген Кітаптарына толық иман келтіреміз.

ا ۋَالَّذِىْٓ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهٖٓ اِبْرٰهِيْمَ وَمُوْسٰى وَعِيْسٰٓى

Алла Тағала былай дейді: «**...Алланың Кітаптан түсіргенінің бәріне иман келтірдім» деп айт...**» (Шура, 15).

Раббы Тағаланың періштелеріне, пайғамбарларына, Кітаптарына иман келтіру сенімнің негіздері болып табылады. Ал олардың кейбірін терістеу, не оларға шүбә келтіру күпірлікке жатады.

وَمَنْ يَّكْفُرْ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ

Алла Тағала былай дейді: «**...Ал кім Аллаға және Оның періштелеріне, Кітаптарына, ақырет күніне күпірлік қылса, ол алысқа адасады**» (Ниса, 136).

ꞁꞁ꞉ ꞁꞁꞁ

¬ţÔÁõä ÄõĞĵä Ĉ!ä ɔõõ ôÌDZÀõä ŘŘõäõ ĵĈ¼ :ţÌèş ĉĞõß ĉ!ä ɔÌò Ĉ!ä ôzèõõ ôÌé
.ţĈÊõş ßõÌÁõõä ĉäşõ

Алланың Елшісі (с.а.с.) былай деген: «Аллаға ең жеккөрінішті адам – адуынды даукес». Бұхари мен Мүслім риуаят еткен.

ɔzşÀõä ĉê ôÂõ ÛĈkţĉõÌĞõä ā õ ÿŸõ ĉõõ ÄĈÎõş ÛĵÜÀõõä Ûş ôõÌDZõ ĞŞ ı đċ
ţţş ÛĈkĦţDZõõ ĉõõÜ ɔĈßş ĉĞõß ĉ!ä ɔÌò pÄţţHõõ ĈkĈèÀţõä ÄĞè ţţÌĦõ ÛĈkõĵä
ĞŞ ÛĈõõÁê ôzõõ ĞŞ ÛĈkêzĈÁţõä ÿŸõ ôõ õÜÌ ĉÀŞÌÊõ Ğ ɔõÌĦõ Ĉ!ä ÿŸõ
ĈkţĈÊţõä ČßÌţDZ Z,õÌÁõ

60. Құран туралы да дауласпаймыз. Оның әлемдердің Раббысының сөзі екендігіне куәлік береміз. Оны Рухул-Әмин (Жәбірейл періште) түсіріп, елшілердің мырзасы Мұхаммедке (с.а.с.) үйреткен. Ол – Алла Тағаланың сөзі, онымен жаратылыстардың сөзі теңесе алмайды. Біз оны жаратылған деп айтпаймыз және ол туралы жамиғы мұсылмандарға қарсы келмейміз.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Құран – Алла Тағаланың сөзі. Кейбір адасушы топтар айтқандай жаратылған дүние емес. Діни ұстанымдарда жалпы мұсылман үмбетімен қарсы келмейміз.

.ÜõÀõÛõş ţţĞõõõ

Алланың Елшісі (с.а.с.): «Жалпы мұсылман бұқарасымен бір болыңдар!» – деп өсиет еткен. Бұхари мен Мүслім риуаят еткен.

[illegible]

Алланың Елшісі (с.а.с.) былай деген: «Менің үмбетім адасушылыққа бірікпейді». Бұхари мен Мүслім риуаят еткен. Яғни басым көпшілігінің адасуда болуы мүмкін емес.

[illegible]

61. Құбылаластардың ешбірін күнәсы үшін, егер оны дұрыс деп санамаса, кәпір деп айтпаймыз және имандының істеген күнәсінің зияны жоқ демейміз.

Түсіндірмесі:
Қандай да бір мұсылманды істеген күнәсі үшін кәпір деп айтпаймыз. Егер харамды халал деп жатса, оның жөні басқа. Иманы бар адамға істеген күнәсі әсер етпейді деп те айтпаймыз.

[illegible]

Алланың елшісі (с.а.с.) былай деген: «Егер бір адам өзінің бауырына: «Ей, кәпір!» – деп айтса, ол айтқандай болса да (сол сөзден) ол екеуінің бірі бәлеге ұшырайды. Олай болмаса (яғни, ол кәпір болмаса) ол сөз өзіне қайтады». Бұхари мен Мүслім риуаят еткен.

[illegible]

62. Мүміндердің көркем іс қылушыларына Алланың кешірім қылып, рахымымен жәннатқа кіргізуін үміт етеміз. Алайда біз олар қауіпсіз демейміз, оларға жұмақ болатындығына куәлік бермейміз. Олардың жамандықтары үшін жарылқау тілейміз, олар үшін уайымдаймыз, бірақ оларды түңілдірмейміз.

Түсіндірмесі:
Бүкіл мұсылмандарға жақсылық тілейміз. Олардың жәннаттық болғандарын қалаймыз. Біреуді кесіп-пішіп жұмақтық деп те айта алмаймыз, Рахманның рахымынан түңілдіре де алмаймыз. Күллі мүміндерге жарылқау тілейміз.

[illegible]

Алла Тағала былай дейді: **«Раббысының рахымынан адасқандардан басқа кім күдер үзеді?»** (Хижр, 56).

ÕÉĞĵ Ìţ ŤÁĞĕ ĘĦÓä ÕĦĞèş ÛŷŤÈçä ĞĜĢ ФЗ ĝŤÓĢ ąÌçĜäş ФĢĞäş ı đĎ
ĞÓĢÕää

63. (Алланың қаһарынан) қауіпсіздік және (рахымынан) түңілу Ислам дінінен шығарады. Осы екеуінің арасындағы хақ жолы құбыла жұртына тән сипат.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Жаббар Иенің азабынан аман қалдым деп есептеу де, рахымына бөлендім, жұмақтықпын деп тоқмейілсіп ойлау күнә әрі Ислам дінінен шығаратын амал. Мұсылман баласы осы екі шектің ортасын ұстануы тиіс.

I ĵşÀĕÌÁää ŷźÕää ŕÛ Ĉ! ä ÀÕą ФąÁą ŤŹ Ĉ! ä ÀÕą äźąĜąĞĢ II :ŕÓÌĞĭ Ć! ä ÓÌé

Алла Тағала былай дейді: «**Әлде олар Алланың айласынан қауіпсіз бе екен? Алланың айласынан зиянға ұшыраған қауым ғана аманбыз деп ойлайды**» (Ағраф, 99).

I ĵşÀźÌÓää ŷźÕää ŕÛ Ĉ! ä ďźşø Фą È ÈÁą ŕ ęą II :ŕÓÌĞĭ Ć! ä ÓÌé

Алла Тағала былай дейді: «**Алланың рахымынан кәпір қауымнан басқалар күдер үзбейді**» (Жүсіп, 87).

ĈĞĢ ęĈąĞĜĈ Ìą ĜźĦUźê ŕÛ ĝÌţøÌçä ФĢ ÆĢĞĦÓä ŽÀÅą ŕş ı đď

64. Пенде өзін иманға кіргізген ұғымдарды терістемейінше иманнан шықпайды.

Түсіндірмесі:
Мұсылман баласы иман шарттарын терістемейінше діннен шықпайды. Кейбір адасушы топтар айтқандай, үлкен күнә жасауымен иманнан жұрдай болмайды.

[illegible]

65. Иман – тілмен мойындау және жүрекпен растау. Шариғат және баяндауға байланысты Алланың елшісінен (с.а.с.) дұрыс жолмен жеткен хабарлардың барлығы хақ. Иман – біреу және мүміндер негізінен тең. Араларындағы айырмашылық Құдайдан қорқу, тақуалық, нәпсімен күресу, ең лайықты ұстанымды ұстану тұрғысынан ғана болады.

Түсіндірмесі:
Иманның негізі жүректе, айғағы тілде. Яғни, тек тілмен айту жеткіліксіз, жүрекпен бекіту қажет. Жүректе болған жағдайда ділге енеді де, іс амалда көрініс табады. Сол себепті намаз сияқты парыздарды орындамай жүрген діниіне салғырт-салақ тіл мұсылмандарды имансыз деп айта алмаймыз.
Иманның негізі бір, иман иелері де, негізінен, тең. Ардақтылары – ең тақуалары.

ФŧǵĝĄöä ěÁĚŐŞĎ ĻŤŇŐ ĵźĊĄŮŭŧĕöäş 1 đđ

66. Мүм*індердің барлығы ар-Рахманның достары*.

Түсіндірмесі:
Иман келтірген жандардың барлығы Құдай Тағаланың қамқорында. Сондықтан да олардың барлығы басқалардан гөрі Аллаға жақын құлдар.

I ŏźĊäö ŕŕŇ ğĄŧŤŢöä фŏ ĻŤŹŻÀÁĊ äźĊŮ фΛŎöä ŧŐŞ ĆĮ ä II :ŕŕÁĄĚĚĚ Ć! ä ŕŕÁĄę

Алла Тағала былай дейді: «**Алла – иман келтіргендердің қамқоршысы, оларды қараңғылықтан нұрға шығарады...**» (Бақара, 257).

ĵŬÀŐŇŐ ĻŤĚĆĚŐŞ ĻŤźźŮŐ Ć! ä ÉÁŜ ĻŤŋÀŐŐŞ 1 đĒ

67. Алла*ның алдында ең ардақтылары – ең көп бойсұнғандары мен Құранмен ең көп амал еткендері*.

Түсіндірмесі:
Мүміндердің арасындағы ең басты артықшылық мансап та, байлық та, билік те, тектілік те, қабілеттілік те, сұлулық та, шешендік те, таланттылық та, дарындылық та, тәжірибе де, тіпті, білім де емес, олардың арасындағы ең басты артықшылық – тақуалық. Яғни, кім Құдайдан көбірек қорқып, тақуалық танытса, Оның әмірін орындап, тыйымынан тыйылса, сол пенденің ғана мерейі үстем болмақ.

Иманның алтысы: Аллаға, Оның періштелеріне, кітаптарына, елшілеріне, ақырет күніне және тағдырға сену

Алла Тағала былай дейді: «**...Асылында, Алланың алдында ең ардақтыларың – ең тақуаларың...**» (Хужурат, 13).

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ

68. Иман – Аллаға, Оның періштелеріне, кітаптарына, елшілеріне, ақырет күніне және тағдырға: оның жақсылығы да, жамандығы да, ащысы да, тәттісі де Алла Тағаладан екендігіне сену.

Түсіндірмесі:
Иман осы аталған алты шарты түгел болғанда ғана кәміл болады. Бұл негіздердің асылы ардақты аяттар мен шарапатты хадистерде жатыр.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخِذَيْهِ وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ

Алланың елшісі (с.а.с.) иманның анықтамасы туралы: «Иман – Аллаға, Оның періштелеріне, кітаптарына, пайғамбарларына, ақырет күніне сенуің, жақсылы-жаманды тағдырға сенуің», – деген. Мүслім риуаят еткен.

قَالَ: أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ

[illegible]
.[illegible]

Алланың елшісі (с.а.с.): «Ислам – Алладан басқа тәңір жоқ екендігіне және Мұхаммед Оның елшісі екендігіне куәлік беруің, намаз оқуың, зекет беруің, рамазанда ораза тұтуың, жолына күшің жетсе Алланың үйіне (Меккеге) қажылық жасауың», – деді.

[illegible]
.[illegible]

Ол (Пайғамбар (с.а.с.)): «Аллаға көріп тұрғандай ғибадат қылуың, тіпті сен оны көрмесең де, Ол сені көреді», – деді. Мүслім риуаяты.

[illegible]

69. Біз осының барлығына иман келтірдік және пайғамбарлардың ешбірін бөле-жармаймыз, олардың барлығын жеткізген жолдауларымен растаймыз.

Түсіндірмесі:
Біз осы аталған қағидалардың барлығына толық мойынсұнып, иман келтірдік. Жаратқанның жаһанға жіберген елшілерінің ешқайсысын терістемейміз. Олардың бірін бірінен алаламай, барлығына түгел сендік.

70. Мұхаммед (с.а.с.) үмбетінен үлкен күнә істегендер егер Алланы бір деп өткен болса, тіпті, тәубе қылмаған болса да, Аллаға Оны таныған күйде барғаннан кейін тозақта мәңгі қалмайды. Сосын олар Алланың қалауы мен үкімінде: қаласа, оларды кеңшілігімен кешіріп, ғафу етеді. Мысалы, Құранда айтқаны сияқты: «Ал одан [серік қосудан] басқаны қалағанына кешіреді» (Ниса, 48, 116). Және егер қаласа, оларды әділдігімен тозақта азаптайды. Сосын оларды Өзінің рахымымен және Өзіне бойсұнғандардан шыққан шапағатшылардың шапағатымен тозақтан шығарады. Содан кейін оларды жұмаққа жібереді. Себебі, Алла Тағала Өзін таныған мағрифат иелерін дос тұтқан. Оларды екі дүниеде де Һидаятынан құр қалып, достығына жете алмаған Өзін танымайтын кәпірлер қауымы сықылды етпейді. Уа, Алла! Ислам мен оның жұртының Қамқоры! Бізді Өзіңе жолыққанға дейін Ислам дінінде нық тұрғызғайсың!

Түсіндірмесі:
Құдай Тағалаға серік қоспай, мұсылман болып өткен жан тозақта мәңгі-бақи қалмайды. Бірақ басқа күнәсына қарай лайықты жазасын алуы мүмкін. Ең бастысы, осы дүниеде күнәларына тәубе етіп, құлшылық-тағаттан танбауы тиіс. Қалғаны Алланың қалауында: қаласа, тозақта азаптайды, қаласа, рахымына бөлеп, жұмаққа кіргізеді. Әйтсе де, Хақ Тағала Өзін хақ деп таныған құлдарын кәпір құлдарымен тең қылмақ емес. Біз, мүміндер, Жаратқанның жарылқауынан үміт етеміз.

ğÁą фą ъŬзş ÛĞŬęÖбä ÕĘŬ фą ÀÀDZÁźş Àá ÕÕ Ž,Ŭą ğŬÇÖä ŽÀąş 1 ĒČ ĻŽÁą

71. Біз Құбыла жұртының кез келген игі-жақсысының да, бұзығының да артында намаз оқуға болады деп көреміз. Және де олардың бүкіл өмірден өткендеріне де жаназа намаз оқуға болады дейміз.

Түсіндірмесі:
Мұсылман қоғамының бірлігі үшін, дініміздің баяндылығы үшін кез келген жақсылы-жаманды имамның артында намаз оқимыз. Ол намаздың жауапкершілігі сол жауапкершілікті мойнына алған жетекшіге жүктеледі. Сондай-ақ, өмірден мұсылман болып өткен кез келген жанға жаназа оқу жөн деп білеміз.

рóÀą ćş ĞÁDZ ĻŽÁą рÁğŬ óÂąą ćş 1 ĒČ

72. Олардың ешбірін жұмақта, не тозақта деп айтпаймыз.

Түсіндірмесі:
Дүниеден өткен мүміндерді жұмақта, не тамұқта деп кесіп-пішіп айта алмаймыз. Өтйкені ол бір Аллаға ғана аян ғайып істердің қатарына жатады.

[illegible]

73. Егер де анық байқалмаса, оларды күпірлікте, серік қосуда, не екіжүзділікте айыптап, куәлік бермейміз. Жан-дүниесін Алла Тағалаға тапсырамыз.

Түсіндірмесі:
Мұсылмандарды кәпір, мүшрік, мұнафық деп айтуға аузымыз бармайды. Олай куәгерлік ете алмаймыз. Тек сол сипаттары анық белгілі болғанда ғана айта аламыз. Өзін Ислам дініндемін деп есептейтін жанның барлығын мұсылман санаймыз. Олардың ішкі шынайы пиғылдарын, ұстанымдарын бір Аллаға тапсырамыз. Ақидасын, иманын қазбалап сұрау, тергеу біздің міндетіміз емес.

[illegible]

74. Тек қылыш көтеру уәжіп болған жағдайдан тыс Мұхаммед (с.а.с.) үмбетінің біреуіне қарсы қылыш көтерілмеуі тиіс деп білеміз.

Түсіндірмесі:
Мұсылмандардың бір-біріне қылыш көтеріп өлтіруі аса зор күнә. Хадисте айтылғандай олардың екеуі де тозаққа кетуі ықтимал. Тек қоғамға, мұсылмандардың бірлігіне қауіп төндіретін лаңкестер мен бүлікшілердің көзін жою уәжіп.

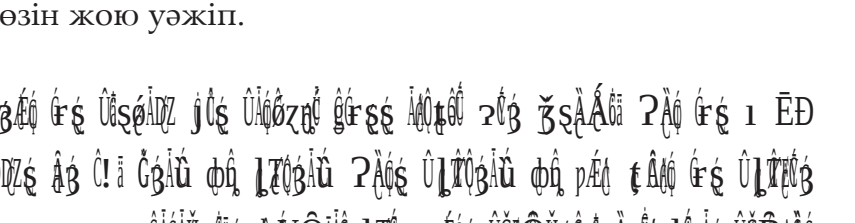

75. Имамдарымыз бен істерімізді басқаратын басшыларымызға, тіпті, олар қиянат қылса да қарсы шықпаймыз. Оларды қарғамаймыз, бағынудан бас тартпаймыз. Өйткені оларға бағынуды, егер де олар күнәға бұйырмаса, құдіретті де ұлы Аллаға бағынудың бір бөлігі, міндетті парыз деп есептейміз. Оларға Алладан туралық пен саламат-саулық тілеп дұға қыламыз.

Түсіндірмесі:
Ел басқарған басшыларымыз бен жетекшілерімізге қарсы шықпаймыз. Тіпті, олардың басқару жүйесі дұрыс болмаса да, оларға бағынуымыз керек. Өйткені ел арасын ала тайдай бұзатын бүлікшілдік одан да зор қатер. Басшыға бағыну Құдай Тағалаға бағынудың бір шарты деуге болады. Тек олар мұсылмандарды

күнәлі істерге, имансыздыққа бұйырмаса болды. Ел ағаларына Жаратқаннан тауфиқ пен тура жол тілеп дұға қыламыз.

ČęÀÀäąą 8ŤÁäąą ęąØÎäą ĀĒąDząą ÛČąÀąDząą ČąĒäą ąČąą 1 Ēđ

76. Біз Сүннетке, жамағатқа ілесеміз. Одан ауытқудан, араздықтан және бөлінушіліктен аулақтаймыз.

Түсіндірмесі:
Пайғамбардың (с.а.с.) сүннетінен айнымайтын, жамағаттың бірлігінен айрылмайтын топтың жолындамыз. Осы тура жолдан ауытқудан, алауыздықтан, топ-топқа бөлінуден сақтанамыз.

ČąĄĒÁäąą ąząDząą ĀĒĄ Řąąą ÛČąÁąĞäąą ąÁČąäą ĀĒĄ ĀĒÛąą 1 ĒĒ

77. Әділеттілер мен сенімділерді жақсы көреміз, сондай-ақ жәбірлеушілер мен опасыздарды жек көреміз.

Түсіндірмесі:
Әділдік пен сенімділікті ту еткен ізгі жандарды ұнатамыз. Зорлық-зомбылық пен қиянатқа бейім жұртты ұнатпаймыз.

ęąĎą ĀąĒĆą ąąØäą ąąĒą ÛĄĆą ąäą :ąząĎąą 1 Ēē

78. *Өзіміз білмеген нәрселер туралы «Алла – ең жақсы білуші» дейміз.*

Түсіндірмесі:
Өзіміз білмеген, өреміз жетпеген мәселелердің шешімін Алла Тағала біледі деп айтамыз. Бәрін білемдікке салынып, өзеурей беру мұсылманның сипаты емес.

[illegible] ı ĒĔĖ

79. Ха*барларда айтылғандай,* сапарда да, *тұрақта да мәсіге мәсіх тартуды жөн деп білеміз.*

Түсіндірмесі:
Хадистерде баяндалған мәсі кию мәселесін құптаймыз. Дәрет алғанда оны шешпей-ақ, сыртынан мәсіх тартуға болатындығын білеміз. Мәсінің сипаты мен шарттары шариғат кітаптарында анықталған.

[illegible] ı ēċ

80. Қажылық пен жиһад мұсылмандардың жақсылы-жаманды жетекшілерінің жетекшілігімен Қиямет күніне дейін жалғасатын болады. Бұл екі істі ешбір нәрсе тоқтата да, жоққа шығара да алмайды.

Түсіндірмесі:
Қажылық парызын орындау, мұсылмандардың игілігі үшін күресу Қиямет күніне дейін толастамайтын істер. Жиһадтың мән-мағынасы мен түрлері шариғат кітаптарында баяндалған.

[illegible] ı ēČ

81. Біз ардақты жазушы періштелердің бар екендігіне сенеміз. Алла оларды біздерге қадағалаушы етіп белгілеген.

Түсіндірмесі:
Әрбір пенденің істерін жазу жүктелген жазарман періштелер бар. Біз олардың барлығына кәміл түрде иланамыз. Олар біздің істерімізді бақылап отыратын періштелер.

[illegible] ı ēč

82. Және әлемдердің, яки жындар мен адамдардың рухтарын алу жүктелген өлім періштесінің бар екендігіне де сенеміз.

Түсіндірмесі:
Әзірейіл періштенің жандылардың жанын алатындығына иман келтіреміз.

[illegible] ı ēĎ

83. Сондай-ақ, Алла Елшісі (с.а.с.) мен сахабалардан (р.а.) жеткен хабарларға сүйене отырып, лайықты болған

жандарға қабір азабы болатындығына, қабірде Мүнкәр және Нәкир атты періштелер пендеге Раббысы, діні және пайғамбары туралы сұрақ қоятындығына сенеміз. Қабір – жұмақ бақтарынан бірі немесе тозақ шұңқырларының бірі.

Түсіндірмесі:
Адам өлгеннен кейін қабірде болатын жайттарға сенеміз. Егер лайықты болса, қабір азабын тартатындығын білеміз. Қабірде әрбір пендені Мүнкәр және Нәкир атты періштелер сұрақтың астына алатындығына иман келтіреміз. Әрбір қабір не жұмақ бағы, не тозақ шұңқыры болып саналады.

Ûã ÀÊÉÛõäş ô ÀÜÜõäş ÛÇÞÀÊÕõä ÿÿÀ ôÀtÞÜ ä õäÂÐZş ÕÜõÀÊ ÞÞÛÞş ı ēď
ÿäÂÉtõäş ÎäÀÕõäş Ûã ÀÕÜõäş ã ÿÿõäş Ûã ÀÞÕõä ÊõäÀÊşş

84. Қиямет күнінде қайта тірілетіндігімізге, амалдардың қарымтасы берілетіндігіне, іс-амалдар ұсынылып, есеп алынатындығына, амал кітабының оқылатындығына, сауап пен жаза берілетіндігіне және Сырат көпірі пен амал таразысына иман келтіреміз.

Түсіндірмесі:
Қиямет күні болатын ғайып істерге толықтай сенеміз. Сонда әрбір пенде өлгеннен соң қайта тіріледі. Іс-әрекеттерінің қарымтасын алады. Амалдар алға тартылып, есебі беріледі. Әрбір пенденің амал кітабы оқылып, соған сай сыйы, не жазасы болады. Қыл көпір мен амал таразысы тартылады.

[illegible]

85. Жәннат пен тозақ жаратылған. Олар ешқашан жойылмайды һәм жоғалмайды. Ақиқатында, Алла Тағала жәннат пен тозақты басқа жаратылыстардан бұрын жаратты және ол екеуіне лайықтыларды жаратты. Олардан қалағанын кеңшілігімен жәннатқа кіргізеді, қалағанын әділдігімен тозаққа түсіреді. Әрбір жаратылыс өзіне арналғанына сай іс қылады және жаратылған жағына қарай барады. Жақсылық пен жамандық пенделерге жазылып қойған.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Жұмақ пен тозақтың барлығына иман келтіреміз. Құдай Тағала құлдарын Өз қалауынша жұмақ пен тозақтың біреуіне кіргізеді. Олардың тұрғындарының кім екендігін алдын ала біледі. Пенденің пешенесіне жақсылық пен жамандық жазылып қойылған.

[illegible]

86. Адамның күш-құдірет сипаты ешбір жаратылыс өздігінен жете алмайтын тауфиқ, яғни істің сәтті шығуы жағынан алып қарағанда (яғни, ішкі күші) іспен бірге болады. Ал денсаулығы, шама-шарқы, мүмкіндігі, құралдардың саулығы жағынан алып қарағанда күш-құдірет (яғни, сыртқы күші) істен бұрын болады. Алла Тағала айтқандай: «Алла ешбір жанға мүмкіндігінен тыс нәрсені жүктемейді» (Бақара, 286).

Түсіндірмесі:
Істің бітуі Алла беретін тауфиқ-сәттілікке тәуелді. Адам жақсылы-жаманды істерін өзі жаратпайды, өздігінен жасай алмайды.Істі орындаудың ішкі мүмкіндігі Алла жаратқан іспен қатар жүретін күш. Ал сыртқы мүмкіндік Алла жаратқан істен бұрын болатын күш. Шариғат белгілеген парыздар, жүктемелер осы сыртқы мүмкіндікке байланысты. Сондықтан да Жаратқан Ие әрбір пендеге мүмкіндігі келетінді жүктеген. Бұл жерде адамда мүмкіндік жоқ, тек жазылғанды атқаруға мәжбүр деген жәбрия сияқты адасқан топтарға жауап бар.

ھَٰذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ ۚ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

87. Пенделердің іс-әрекеттері – Алланың жаратылысы және пенделердің тапқан нәрсесі.

Түсіндірмесі:
Істерді Құдай Тағала жаратқан. Олардың жақсысын не жаманын пенде таңдайды да, Алланың қалауымен іске асырады. Бұл адасқан топтарға берілген жауап.

Муътазила тобы пенде ісін өзі жаратады десе, жәбриялар пенденің ісін Алла жаратты, оның таңдауы жоқ, тек жазылып қойылғанды атқарады деп адасқан.

| ژزتتخك أنتم تعملون ما تنحتون || :ژ6أخك ما تعملون

Алла Тағала былай дейді: «**Алла сендерді және істеріңді жаратты**» (Саффат, 96).

ژتتس تتأمّلون أن تنحتون ژ6ئتتس ژ6ئتتس أن تنحتون ژ6أخك ما تعملون تتأمّلون تتس 1 ēē
أنتم تعملون تتس أنتم تعملون تتم :ژتتس .–ت! أنت تنحتون تتس ژتتس تتس ژتتس تتم :ژأنتم
تعملون أنتم تعملون ژ6ئتتس أنتم تعملون ت! ما تعملون تتس ژتتس تتس ت! ما تعملون
تتس ژ6أخك ت! ما تعملون أنتم تعملون ت! ما تعملون تتس .ت! ما تعملون تتس ت! ما
تعملون تتس ت! ما تعملون تتس ت! ما تعملون تتس

тағдырымен ғана болады. Оның қалауы бүкіл қалаулардан жоғары, шешімі бүкіл айлалардан жоғары. Ол қалағанын жасайды. Ол ешқашан құлдарына қиянат қылмайды, кез келген жамандықтан, жойылудан ада, кез келген кемшілік пен нақыстықтан таза. «Ол (Алла Тағала) не істегені жайлы сұралмайды, керісінше, олар (жаратылысы) сұралады» (Әнбия, 23).

Түсіндірмесі:
Алла Тағала пенделеріне күштері жететін жүктемелер жүктеген. Барлық іс Алланың құдіретінсіз, қалауынсыз, білімінсіз жүзеге аспайды. Пенделеріне қиянат жасамайды.

ğäźŋĆŏ ęĦĂńŋ ŀŦŘĂéĆŏş ŏĂĹğĵä ŏĂźåĎ Ŭźş ı ēĚ

89. Тірілердің дұға-тілектері мен садақалары өлгендерге пайда береді.

Түсіндірмесі:
Тірілер Құдай Тағаладан өлілерге кешірім тілеп дұға қылатын болса, марқұмдарға оның пайдасы тиеді. Сондықтан да тірілерге өлілер үшін жаназа намазын оқу парыз етілген. Һәм бұл тұрғыда қасиетті аяттар мен хадистерде дәлелдер жеткілікті.

ÀńĆäźŋąş Àńŏ ĂĂąä Àńäźó ĵźŀźŏŀ ŀĚĂĚé ŏŋ äşĕÀŋŹ ŏłŎäş ll :ɔŏĂĚĭĕ ĆĮä ŏĂé
l ĵĚźąÀńĕ Àńźŏĉĕ ŏłŎää

Алла Тағала былай дейді: «**Ал олардан** [мүһәжірлер мен ансарлардан] **кейін келгендерге болса: «Раббымыз! Бізді және бізден бұрын иман келтірген бауырларымызды кешіре гөр!» – дейді...**» (Хашр, 10).

[illegible]

Алланың елшісі (с.а.с.): «Уа, Алла! Тірілеріміздің күнәсін кешір, өлілерімізді рахымыңа бөле!» – деп дұға қылатын. Ахмет риуаят еткен.

[illegible]

Әбу Һурайрадан (р.а.) риуаят етілген хадисте Алланың Елшісі (с.а.с.): «Адам өлгенде оның үш нәрсесінен – тоқтаусыз садақасы, не пайда келтіретін білімі немесе артынан дұға қылатын игі жақсы баласынан басқа барлық амалы тоқтайды», – деген. Мүслім риуаят еткен.

Құран оқып, не басқадай ізгі іс қылып, оның сауабын марқұмға бағыштаса да, пайдасы тиеді.

[illegible]

90. Алла Тағала дұға-тілектерді қабыл етеді, құлдарының қажеттіліктерін өтеп береді.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Алла Тағала құлдарының дұғаларына жауап береді, тілектерін орындайды. Басты мәселе, дұғалар шарттарына сай болуы тиіс.

**| ﮋ ﮊ ﮉ ﮈ ﮇ ﮆ ﮅ ﮄ ﮃ ﮂ ﮁ ﮀ ﯿ ﯾ ﯽ ﯼ ﯻ ﯺ ﯹ ﯸ ﯷ ﯶ ﯵ ﯴ ﯳ ﯲ ﯱ ﯰ ﯯ ﯮ ﯭ ﯬ ﯫ ﯪ ﯩ ﯨ ﯧ ﯦ ﯥ ﯤ ﯣ ﯢ ﯡ ﯠ ﯟ ﯞ ﯝ ﯜ ﯛ ﯚ ﯙ ﯘ ﯗ ﯖ ﯕ ﯔ ﯓ ﯒ ﯑ ﯐ ﯏ ﯎ ﯍ ﯌ ﯋ ﯊ ﯉ ﯈ ﯇ ﯆ ﯅ ﯄ ﯃ ﯂ ﯁ ﯀ ﮿ ﮾ ﮽ ﮼ ﮻ ﮺ ﮹ ﮸ ﮷ ﮶ ﮵ ﮴ ﮳ ﮲ ﮱ ﮰ ﮯ ﮮ ﮭ ﮬ ﮫ ﮪ ﮩ ﮨ ﮧ ﮦ ﮥ ﮤ ﮣ ﮢ ﮡ ﮠ ﮟ ﮞ ﮝ ﮜ ﮛ ﮚ ﮙ ﮘ ﮗ ﮖ ﮕ ﮔ ﮓ ﮒ ﮑ ﮐ ﮏ ﮎ ﮍ ﮌ ﮋ ﮊ ﮉ ﮈ ﮇ ﮆ ﮅ ﮄ ﮃ ﮂ ﮁ ﮀ ﭿ ﭾ ﭽ ﭼ ﭻ ﭺ ﭹ ﭸ ﭷ ﭶ ﭵ ﭴ ﭳ ﭲ ﭱ ﭰ ﭯ ﭮ ﭭ ﭬ ﭫ ﭪ ﭩ ﭨ ﭧ ﭦ ﭥ ﭤ ﭣ ﭢ ﭡ ﭠ ﭟ ﭞ ﭝ ﭜ ﭛ ﭚ ﭙ ﭘ ﭗ ﭖ ﭕ ﭔ ﭓ ﭒ ﭑ ﭐ ﭯ ﭮ ﭭ ﭬ ﭫ ﭪ ﭩ ﭨ ﭧ ﭦ ﭥ ﭤ ﭣ ﭢ ﭡ ﭠ ﭟ ﭞ ﭝ ﭜ ﭛ ﭚ ﭙ ﭘ ﭗ ﭖ ﭕ ﭔ ﭓ ﭒ ﭑ ﭐ

мұқтажсыз болу мүмкін емес. Кімде-кім өзін қас-қағым мезет Аллаға мұқтаж емеспін десе, онда кәпір болады да, апатқа ұшырағандардан болып қалады.

Түсіндірмесі:
Құдайдың қалауынсыз құрай да түспейді. Ол бүкіл жаратылыстың Иесі. Одан тәуелсіз болу мүмкін емес. Олай ойлаудың өзі күпірлік.

[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Ей, адамдар! Сендер Аллаға мұқтажсыңдар, ал Алла, Ол – Бай** (Мұқтаж емес) **һәм Мақтаулы**» (Фатыр, 15).

[illegible]

92. Алла ашуланады, разылық танытады, бірақ бұл жаратылыстың біреуінікіндей де емес.

Түсіндірмесі:
Құран Кәрімде айтылған Алла Тағаланың ашулануы, разы болуы туралы сипаттарына қалтқысыз иман келтірдік. Алайда ол сипаттар жаратылыстардың сипатындай емес.

[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Оған** (Аллаға) **ұқсас ештеңе жоқ! Әрі Ол – Естуші һәм Көруші!**» (Шура, 11).

Ағ ғалаптарды ұнатпаймыз. Олардың біреуінен де бас тартпаймыз. Оларды ұнатпайтын, олар жайында теріс сөз айтатындарды ұнатпаймыз. Сахабалар туралы тек игі сөз айтамыз. Оларды сүю – дін, иман және ихсан, ал оларды ұнатпау – күпірлік, екіжүзділік және әділетсіздік.

<u>Түсіндірмесі:</u>
Өйткені Алланың Елшісі (с.а.с.) айтқандай, сахабалар адамзат ұрпақтарының ішіндегі ең абзал толқын. Алла Тағала Пайғамбардың (с.а.с.) жолдастарын өзіне лайықты еткен әрі оларды қасиетті аяттарында мақтаған. Олар туралы Тәурат пен Інжілде де айтылған.

**Мұхаммед Алланың елшісі. Оған қосылғандар кәпірлерге қатаң, бір-біріне мейірімді. Олардың Алланы мойындаушылар ретінде, Оған ибадат етушілер ретінде, Оның мейірімін, Оның разылығын іздеушілер ретінде, сәждеге бастырылуларының белгісі олардың маңдайлары. Олардың Тәуратта сипаттамасы осындай. Ал Інжілдегі сипаттамасы: Олар бір егін сияқты, ол өсіп, нығайып, сабағы жуандап, ол егінші адамдарды қуанышқа бөлейтіндей. Алла олардың сенушілерге ашуланушылар ретінде, кәпірлерге қатаң, бір-біріне мейірімді ретінде,

Алла Тағала былай дейді: «**Мұхаммед – Алланың елшісі. Ал онымен бірге жүргендер кәпірлерге айбарлы, өз араларында мейірбан, сен оларды** (Аллаға) **иіліп, сәжде етіп** (намаз оқып) **Алладан кеңшілік пен разылық тілеп жатқандарын көресің. Олардың белгілері – жүздеріндегі сәжденің ізі. Бұл – олардың Тәураттағы сипаты. Ал олардың Інжілдегі сипаты бүршігін шығарып, күшейтіп, сосын жуандаған, сосын сабағына тік тұрып егіншілерді таңдандырған егін сияқты. Олар** (мол егін – мұсылмандар) **арқылы** (Алла) **кәпірлерді ызаландырады. Алла олардан иман келтіріп, ізгі іс істегендерге кешірім мен зор сый уәде етті!**» (Фатх, 29).

ﷺ ﷺ ﷺ

Пайғамбар (с.а.с.): «Сахабаларым туралы (жаман сөз айтуға) Алладан қорқыңдар! Менен кейін оларды нысанаға алып жүрмеңдер. Кім оларды ұнатса, мен де оны жақсы көремін. Ал кім оларды ұнатпаса, мен де оны жек көремін. Кім оларға зәбір көрсетсе, маған зәбір көрсеткенімен тең. Ал кім маған зәбір көрсетсе, ол Аллаға зәбір көрсетеді. Кім Аллаға зәбір көрсетсе, ол тозаққа лайық болады». Бұхари, Ахмет, Термези жеткізген хадис.

[illegible]

94. Біз халифалықтың Алла Елшісі (с.а.с.) өмірден өткеннен кейін алдымен бүкіл үмбеттің алды болғандығы мен артықшылығы үшін Әбу Бәкір Сыддықты (р.а.) лайықты болғандығын қуаттаймыз. Сосын Омар ибн Хаттабтың (р.а.), одан кейін Осман ибн Аффанның (р.а.), сосын Әли ибн Әбу Талибтің (р.а.) лайықты болғандығын қуаттаймыз. Олар турашыл ізгі халифалар және hидаятты имамдар.

Түсіндірмесі:

Алланың Елшісі (с.а.с.) дүниеден өткеннен кейін мұсылмандардың ортақ келісімі бойынша тағайындалған ізгі халифалардың артықшылығын нақтылаймыз.

[illegible]

Пайғамбар (с.а.с.) кейінгі үмбетіне: «Менің сүннетімімен және менен кейінгі ізгі турашыл халифалардың жолымен жүріңдер. Осыны берік ұстаныңдар!» – деп өсиет еткен. Әбу Дәуіт, Термези, Ибн Мәже риуаят еткен.

[illegible]

95. Сондай-ақ, Алла Елшісі (с.а.с.) он сахабасының есімдерін атап, жұмақпен сүйіншілегендігін Алла Елшісінің (с.а.с.) берген куәлігіне мойындаймыз. Алла Елшісінің (с.а.с.) сөзі хақ. Ол сахабалар: Әбу Бәкір, Омар, Осман, Әли, Талха, Зубайр, Сағд, Сағид, Абдурахман ибн Ауф және осы үмбеттің сенімді қамқоры атанған Әбу Убайда ибн әл-Жаррах, Алла олардың барлығынан разы болсын!

Түсіндірмесі:
Алланың Елшісі (с.а.с.) кейбір сахабаларының жұмақтық екендіктерін тірі кездерінде айтқан. Біз бұл хабарларға кәміл сенеміз.

[illegible]

96. Кімде-кім Алла Елшісінің (с.а.с.) сахабалары, қандай да бір төмендіктен пәк жұбайлары һәм қандай да бір ластықтардан таза ұрпақтары туралы көркем сөз сөйлесе, ол екіжүзділіктен ада болады.

Түсіндірмесі:
Сахабалар үмбеттің көшбасшылары. Алдыңғы толқын мұсылмандар, адамзаттың шынайы иман мен салихалық салтанат құрған алтын ғасырының өкілдері. Олар туралы тек жақсы сөз айту қажет. Алла Тағала оларға разы болды, оларды жұмақпен сүйіншілеген.

[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Ал** (Алла жолында қоныс аударған) **мүһәжірлер мен** (мәдиналық) **ансарлардың** (иманға) **басқалардан озып барған алғашқылары мен олардың іздеріне ізгілікпен ілескендерге Алла разы болды һәм олар да Оған дән риза.** (Алла) **оларға астарынан өзендер ағатын, олар мәңгі-бақи қалатын жұмақ бақшаларын дайындап қойған. Бұл – зор табыс!**» (Тәубе, 100).

Пайғамбардың (с.а.с.) жұбайлары – күллі мұсылмандар үшін ардақты аналар. Алла Тағала олардың мәртебелерін басқа әйел затынан биіктеткен.

[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Пайғамбар мүміндерге ең жақын жан. Ал жұбайлары – олардың аналары...**» (Ахзаб, 6).

[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Уа, Пайғамбардың жұбайлары! Сендер басқа әйелдер сияқты емессіндер...**» (Ахзаб, 33).
Олар туралы зәредей теріс сөз айтпақ түгілі, әбес ой ойлаудың өзі күнә. Өйткені Пайғамбардың (с.а.с.) жұбайлары күллі мұсылмандардың рухани аналары.
Сондай-ақ, Алла Елшісінің (с.а.с.) ұрпақтары туралы да көркем сөз сөйлеу әрбір мүмінге уәжіп іс. Бұл шариғат бойынша бекітілген үкім және әр намаз соңында Пайғамбармен (с.а.с.) бірге оларға да салауат айтамыз.

[illegible]

97. Алдыңғы толқын ғалымдары мен олардан кейінгі табиғиндер – қайырлы да өнегелілер, білгір де ойшылдар көркем түрде ғана еске алынуы тиіс. Кімде-кім олар жайлы жаман сөз айтса, ол тура жолда емес.

Түсіндірмесі:
Ислам тарихында аттары алтын әріппен жазылған ғұламаларды сыйлау, оларды қастерлеп құрмет тұту әрбір мұсылманға міндетті іс. Олар ұлтына, мазhабына қарамастан исі мұсылманға ортақ, еліктеуге лайықты тұлғалар. Айтар болсақ, төрт мазhаб имамдары, олардың ішінде ұлы имам Әбу Ханифа сияқты және Құран ілімдері, тәпсір, хадис, шариғат, ақида, сира, тарих, филология, философия hәм тағы басқа да ғылым салаларында алтынға айырбастамайтын құны өшпес дүниелер қалдырған Пайғамбар (с.а.с.) мирасқорларын жатсынбай жанына жақын көру, ұстаз тұту әрбір мұсылманның бойынан табылуы тиіс қасиет. Сондай-ақ, қазіргідей заманда дініміз үшін қызмет етіп жүрген білімді азаматтарға, иман нұрын таратып жүрген имамдарға жанашырлық танытып, оларды қолдау да шынайы мұсылмандықтың белгісі.

**ﮋ ﮊ ﮉ ﮈ ﮇ ﮆ ﮅ ﮄ ﮃ ﮂ ﮁ ﮀ ﯿ ﯾ ﯽ ﯼ ﯻ ﯺ ﯹ ﯸ ﯷ ﯶ ﯵ ﯴ ﯳ ﯲ ﯱ ﯰ ﯯ ﯮ ﯭ ﯬ ﯫ ﯪ ﯩ ﯨ ﯧ ﯦ ﯥ ﯤ ﯣ ﯢ ﯡ ﯠ ﯟ ﯞ ﯝ ﯜ ﯛ ﯚ ﯙ ﯘ ﯗ ﯖ ﯕ ﯔ ﯓ ﯒ ﯑ ﯐ ﯏ ﯎ ﯍ ﯌ ﯋ ﯊ ﯉ ﯈ ﯇ ﯆ ﯅ ﯄ ﯃ ﯂ ﯁ ﯀ ﴿﴿ ﴿﴿ ﴿﴿

[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**Негізінде, Алладан білімдар құлдары ғана қорқады...**» (Фатыр, 28).

[illegible]

Алла Тағала былай дейді: «**...Білетіндер мен білмейтіндер тең бе?...**» (Зумәр, 9).

[illegible]

Пайғамбар (с.а.с.) кейінгі үмбетіне: «Менің сүннетіммен және менен кейінгі ізгі турашыл халифалардың жолымен жүріңдер. Осыны берік ұстаныңдар!» – деп өсиет еткен. Термези риуаят еткен.

[illegible]

Алланың Елшісі (с.а.с.): «Сендердің ең қайырлыларың Құранды үйренгендерің және оны басқаларға үйреткендерің», – деген. Бұхари, Термези, Әбу Дәуіт риуаят еткен.

[illegible]

98. Әулиелердің ешбірін пайғамбарлардың (а.с.) біреуінен артық көрмейміз. Бір пайғамбар бүкіл әулиелерден артық деп айтамыз.

Түсіндірмесі:
Әулиелік деңгей пайғамбарлықтан төмен тұрады. Сондықтан әулиелерді асыра құрметтеп, Пайғамбарды (с.а.с.) ұмыт қалдыруға болмайды. Ақиқатында, есімін ұлықтап, қадірлеп, қастерлеуге, еліктеуге, атымен тәуәссул жасауға ең лайықты жан, ол – Алланың Елшісі (с.а.с.).

[illegible] 1 ЕЕ

99. Әулиелердің сенімді хабар жеткізушілердің дұрыс риуаяттары арқылы жеткен кереметтеріне сенеміз.

Түсіндірмесі:
Әулиелердің кереметтерін жоққа шығармаймыз. Кереметтер туралы сенімді жолмен жеткен хабарларға сенеміз. Мысалы, Құранда айтылған Сүлеймен пайғамбарға Сәбә патшайымының тағын қас-қағым сәтте әкеп берген білім иесінің кереметіне, Мариямға берілген әулиелік кереметтерге иланамыз.

[illegible]

100. Қиямет күнінің белгілеріне: Дажжалдың шығуына, Мариям Исаның (а.с.) көктен түсуіне, күннің батыстан шығуына және Дәббәтул-ардтың орнынан шығатынына сенеміз.

Түсіндірмесі:
Заманақыр зауалдарының сөзсіз болатындығына иман келтіреміз. Олар кіші белгілер және үлкен белгілер болып бөлінеді. Кіші белгілеріне кейбіріне куә болып та жатырмыз. Оның барлығы хадистерде айтылған.

[illegible]

101. Біз ешқандай сәуегейді, көріпкелді және Құран мен Сүннетке, үмбеттің бірауызды пікіріне қайшы келетін нәрсені айтқандарды растамаймыз.

Түсіндірмесі:
Бақсы-балгер, сәуегей, көріпкелдердің біреуіне сенбейміз. Олардың айтқандарын құптау – күпірлік. Ислам ұстанымдарына, үмбеттің біртұтас көзқарасына қарсы келетін кез келген пікір теріске шығарылады.

[illegible]

102. Жамағатпен бірге болуды хақ әрі дұрыс деп, ал бөлінушілікті адасу әрі азапқа апаратын жол деп санаймыз.

Түсіндірмесі:
Ұстанымда сүннет жолымен жүретін көпшілік мұсылмандармен бір болу нағыз иман келтірген жанның қасиеті. Ал жамағаттан жырақ жүру, бұқараның имани ұстанымына қарсы келу азапқа душар ететін адасушылық.

[illegible]

Алланың Елшісі (с.а.с.) былай деп өсиет етеді: *«Менің үмбетім адасушылыққа жиналмайды*. Егер көп қарама-қайшылықтарды көрсеңдер, қалың көпшілікпен бір болыңдар». Әс-Суюти риуаят еткен.
Демек, Мұхаммед (с.а.с.) үмбетінің барлығы бірдей адасуда болуы мүмкін емес. Қазіргідей алуан түрлі пікір қайшылықтары орын алған жағдайда әрбір мұсылман үмбеттің басым көпшілігі ұстанған хақ жолынан айрылмауы тиіс. Ал мұсылман үмбетінің басым көпшілігі Матуриди және Ашғари танымдық мазhабтарын ұстанады. Жамағат арасына іріткі салатын ат төбеліндей адасушы топтардан барынша аулақ болмақ керек.

[illegible]

103. Алланың діні жерде де, көкте де біреу, ол – Ислам діні. Алла Тағала былай дейді: «Ақиқатында, Алланың құзырындағы дін – Ислам» (Әл Имран, 19-аят). Және былай дейді: «Сендерге Исламды дін етуді қош көрдім» (Мәида, 3-аят).

Түсіндірмесі:
Жердегі адамзат пен жын үшін де, көктегі періштелер үшін де дін біреу, ол – Ислам діні. Осы жолмен жүру бүкіл мүкәллафқа жүктелген ортақ жүктеме.

[illegible] ı Čċď
[illegible]

104. Ислам – шектен шығушылық пен нақыстықтан, (иләһи сипаттарды) ұқсату мен жоққа шығарудан, тағдырды мәжбүрлік деп көру мен оны мойындамаудан, Алланың жазасынан қауіпсізбін деп есептеу мен рахымынан түңілушіліктен ада орта жол.

Түсіндірмесі:
Алла Тағаланың діні әртүрі айыптардан, ауытқушылықтардан ада, оңға да, солға да бұра тартпайтын тура жол. Жаратқан иемізді жаратылыстарға ұқсатпаймыз, Оның сипаттарын теріске шығармаймыз. Құдайдың қаһарынан қутылдық деп есептемейміз әрі рахымынан мақұрым қалдық деп түңілмейміз.

[illegible] ı ČċĐ
[illegible]

105. Міне, осы – біздің дініміз әрі сыртқы және ішкі танымымыз. Біз осы айтып өткен, баяндаған нәрселерге қарсы келетін адамдарға мүлде қатысымыз жоқ екендігімізді білдіріп, Аллаға қайырыламыз. Алла Тағаладан иманымызды берік қылып, сан алуан әуейі қиялдан, түрлі пікірлерден, мушәббиһа, муътазила, жәһмия, жәбрия, қадария және Сүннет пен жамағат жұртына қарсы келіп, адасуға бейім жүретін басқа да теріс ағымдардан аулақ қылуын сұраймыз. Біздің оларға еш қатысымыз жоқ. Біздің пікірімізде олар адасқандар, кері кеткендер. Алладан саулық пен сәттілік тілейміз!

<u>Түсіндірмесі:</u>
Біздің дініміз, ұстанған танымдық жолымыз осы. Аталған ұстанымдарға қарсы шыққандарға еш қатысымыз жоқ. Алла Тағаланың сипаттарын жаратылыстық қасиеттерге ұқсататын мушәббиһа сияқты, сол сипаттарды жоққа шығаратын муътазила сияқты, иләһи сипаттарды терістейтін жәһмия сияқты, пендеде ерік жоқ, ол бәрін істеуге мәжбүр етілген дейтін жәбрия сияқты, пенде өз ісін өзі жаратады дейтін қадария сияқты адасушы топтардан аулақпыз. Алладан тура жолдан айнытпауын тілейміз.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТ

Абдулғани әл-Мәйдани әл-Ғунайми, «Шарх әл-Ақида ат-Тахауия»
Әкмәлуддин әл-Бабарти, «Шарх Ақида әһл әс-Сунна уәл-жамаға»
Исмаил ибн Ибраһим әш-Шейбани, «Шарх әл-Ақида ат-Тахауия»
Сиражуддин Әбу Хафс әл-Ғазнауи әл-Һинди, «Шарх әл-Ақида әл-имам ат-Тахауи»
Хасан ибн Әли ас-Саққаф, «Сахих Шарх әл-Ақида ат-Тахауия»

МАЗМҰНЫ

Кіріспе.....3
Тахауи туралы.....6
«Тахауи ақидасы» кітабы туралы.....8
«Тахауи ақидасының» мәтіні мен түсіндірмелері.....10
Исра мен Миғраж мұғжизасы жайлы.....40
Пайдаланылған әдебиет.....94

Ержан қажы Малғажыұлы

ТАНЫМ ТҰҒЫРЫ

(«Тахауи ақидасына» түсініктемелер негізінде)

Редакторы: Сәбит Ибадуллаев
Дизайн, Тех.редакторы: Абзал Жауһаров

Басуға 05.06.2013 жылы қол қойылды.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылым.
Пішімі 84/108/ 1/16. Баспа табағы 6.
Таралымы 10000. Тапсырыс № 1

«Ғибрат» ЖШС баспаханасында
басылды.